

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN TÜRK DÜNYASI ALGISI
(BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

UMUT DEMİROK

Balıkesir, 2019

T.C.

BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN TÜRK DÜNYASI ALGISI

(BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

UMUT DEMİROK

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Kamile GÜLÜM

Balıkesir, 2019

T.C.

BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ONAYI

Enstitümüzün Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı'nda 201512521004 numaralı Umut Demirok'un hazırladığı "Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı (Balıkesir İli Örneği)" konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 14.06.2019 Tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ ile karar verilmiştir.

Başkan (Danışman)

Prof. Dr. Kamile GÜLÜM

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AKGÜN

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Hayri ÇAMURCU

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

16.10.2019

Prof. Dr. Kenan Ziya TAŞ
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Hem eski dünyaya hem de yeni dünyaya zaman zaman hükmetmiş olan Türk Milleti'nin bugünkü durumu maalesef şanlı geçmişi aratmaktadır. Eski çağlarda Türk devletleri başarıya ulaşmadan önce "siyasi birliği sağladı, dağılan boyları topladı ya da Türk boylarını bir bayrak altında topladı" cümlelerini okuruz. Demek ki, başarının sırrı "birlik ve dirlik" içinde olmaktadır. Bugün, dünya üzerinde 7 bağımsız Türk Devleti, Özerk ve Muhtar Cumhuriyetleri ve azınlıkta kalan Türk toplulukları mevcut fakat ciddi bir birliktelikten söz etmek mümkün değil. Böyle bir amacı olan ya da olacak olan toplumun da amacına yönelik algılarının yüksek düzeyde olması ve belli bir bilgi birikimine sahip olması gerekmektedir. İşte bu çalışma, üniversite öğrencilerimizin Türk Dünyası hakkındaki algısını bu yüzden konu edinmiştir.

Çalışmanın öncesinde ve çalışma sırasında desteğini benden hiç esirgemeyen, her konuda yol gösteren, değerli vaktini ihtiyacım olduğu her an benimle paylaşan hocam Prof. Dr. Kamile Gülüm'e en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca bana her zaman destek olan, beni cesaretlendiren hocalarım Dr. Ahmet Akgün'e ve Prof. Dr. Alaattin Kızılcıoğlu'na teşekkür ederim.

Hayatımın her anında yanımda olduklarından hep emin olduğum, maddi manevi desteklerini hiç esirgemeyen annem ve babama, çalışmalarım sırasında fikir ve görüşlerini benimle paylaşan değerli arkadaşlarım; Hakan Akçalı, Fatih Orta, Samet Çıldan ve Mehmet Ümit Çekin'e teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Umut DEMİROK

Balıkesir

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN TÜRK DÜNYASI ALGISI (BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

DEMİROK, Umut

Yüksek Lisans, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Kamile GÜLÜM

2019, 78 Sayfa

Bu çalışma Üniversite öğrencilerinin Türk Dünyası algısını ölçmek amacıyla yapılmıştır. Çalışma Balıkesir Üniversitesi'nin Necatibey Eğitim Fakültesi ve Fen-Edebiyat Fakültesi'nde öğrenim gören 202 kişi ile yürütülmüştür. Çalışmanın yöntemi genel tarama modelindedir. Tarama modelleri mevcut durumun ortaya konduğu çalışmalardır. Çalışmada, araştırmacı tarafından geliştirilen anket formu kullanılmıştır. Anket, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, kişisel verilerden sadece cinsiyet, yaş ve fakülte yer almaktadır. İkinci bölümde ise öğrencilerin siyasi, sosyo-kültürel ve ekonomik alt boyuta ait algıların ölçüldüğü sorular yer almaktadır. Veriler SPSS21 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde frekans, yüzde ve t testi kullanılmıştır. Elde edilen verilere göre öğrencilerin Türk dünyasına ait siyasal ve sosyo-kültürel algılarının yüksek olduğu, ekonomik algılarının düşük olduğu anlaşılmıştır. Cinsiyet'e göre anlamlı bir farklılığın olmadığı ancak fakültele göre, Necatibey Eğitim Fakültesi'nin lehine bir farklılığın olduğu görülmüştür. Türk Dünyası'ndaki üniversiteler ile Türkiye'deki üniversiteler arasında kültürel, sportif, bilimsel işbirliğinin daha çok yapılması önerilmiştir.

Anahtar kelimeler: Üniversite öğrencileri, Türk Dünyası, Üniversite öğrencilerinin siyasi algısı, Üniversite öğrencilerinin sosyo-kültürel algısı, Üniversite öğrencilerinin ekonomik algısı

ABSTRACT

UNIVERSITY STUDENTS PERCEPTION OF THE TURKISH WORLD

(BALIKESIR UNIVERSITY SAMPLE)

DEMİROK, Umut

M.Sc. Thesis, Department of Turkish and Social Sciences Education

Thesis Advisor: Professor Kamile GÜLÜM

2019, 78 Pages

This study was conducted to measure the perception of the 'Turkish World' of university students. The study was carried out with 202 students who are studying at the Faculty of Science and Letters, Necatibey Faculty of Education, Balıkesir University. The method of study is in general scanning model. Scanning models are studies in which the current situation is put forth. The questionnaire form which developed by the researcher was used in the study. The questionnaire is formed two parts. In the first part, only gender, age and the faculty are included about personal data. And in the second part, there are the questions for measuring students' perceptions about political, socio-cultural and economic sub-dimensions. The data were analyzed by using SPSS 21 program. Frequency, percentage and t test were used for data analysis. According to the obtained data, it was understood that the students' political and socio-cultural perceptions about the 'Turkish World' were high and their economic perceptions were low. It was seen that there was no significant difference according to gender but according to faculties, there was a difference in favor of Necatibey Faculty of Education. Among universities in Turkey with universities in 'Turkish World', cultural, sporting, scientific cooperation has been proposed to be done more.

Keywords: University students, Turkish World, Political Perception of University Students, Socio-cultural Perception of University Students, Economic Perception of University Students.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	İV
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER	VII
ÇİZELGELER VE ŞEKİLLER	IX
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	XI
GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç	2
1.3. Önem.....	2
1.4. Varsayım	3
1.5. Sınırlılıklar	3
1.6. Tanımlar	3
2. İLGİLİ ALANYAZIN	4
2.1. Kuramsal Çerçeve	4
2.1.1. Türk Dünyası	4
2.2 Türk Dünyası'nın Jeopolitik Konumu	7
2.2.1 Jeopolitik	7
2.2.2. Jeopolitiğin Unsurları	10
2.2.3. Orta Asya'nın (Türkistan) Jeopolitik Konumu	11
2.3. Türk Dünyası'nın Bağımsız Türk Cumhuriyetleri	14
2.3.1 Azerbaycan	14
2.3.2 Kazakistan	18
2.3.3 Özbekistan	21
2.3.4. Kırgızistan	24
2.3.5 Türkmenistan.....	27
2.3.6. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti.....	30

2.4. İlgili Araştırmalar.....	33
3. YÖNTEM.....	36
3.1. Araştırmanın Yöntemi.....	36
3.2. Evren ve Örneklem	36
3.3. Veri Toplama Aracı.....	36
3.4. Verilerin Analizi.....	37
3.5. Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Analizleri.....	39
3.5.1. Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Ölçeğinin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları	39
3.5.2. Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	46
4. BULGULAR VE YORUM.....	49
4.1. Tartışma.....	68
4.1.1 Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Puanlarının Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular	72
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	76
5.1. SONUÇLAR	76
5.2. ÖNERİLER.....	78
KAYNAKÇA.....	79

ÇİZELGELER VE ŞEKİLLER

Çizelge 1	Model Uyum İndeksleri	38
Çizelge 2	Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi İlk Sonuçları	40
Çizelge 3	Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi İkinci Sonuçları	42
Çizelge 4	Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Ölçeği Üçüncü Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları	44
Çizelge 5	Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Ölçeği Son Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları	45
Çizelge 6	Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Ölçeği Model Uyum İndeksleri	47
Çizelge 7	Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı	49
Çizelge 8	Öğrencilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	49
Çizelge 9	Öğrencilerin Fakülteye Göre Dağılımı	50
Çizelge 10	Öğrencilerin Siyasi Algı Alt Boyutundaki İfadelere Verilen Cevapların Dağılımı	51
Çizelge 11	Sosyo-Kültürel Algı Alt Boyutundaki İfadelere Verilen Cevapların Dağılımı	54
Çizelge 12	Ekonomik Algı Alt Boyutundaki İfadelere Verilen Cevapların Dağılımı	55
Çizelge 13	Cinsiyete Göre Siyasi Algı Puan Dağılımlarının Karşılaştırılması	56
Çizelge 14	Cinsiyete Göre Sosyo-Kültürel Algı Puan Dağılımlarının Karşılaştırılması	58
Çizelge 15	Cinsiyete göre ekonomik Algı Puan Dağılımlarının Karşılaştırılması	59
Çizelge 16	Yaş Gruplarına Göre Siyasi Algı Puanlarının Dağılımının Karşılaştırılması	60
Çizelge 17	Yaş Gruplarına Göre Sosyo-Kültürel Algı Puanlarının Dağılımının Karşılaştırılması	62
Çizelge 18.	Yaş Gruplarına Göre Ekonomik Algı Puanlarının Dağılımının Karşılaştırılması	63

Çizelge 19	Fakülteye Göre Siyasi Algı Puan Dağılımlarının Karşılaştırılması	64
Çizelge 20	Fakülteye Göre Sosyo-Kültürel Algı Puan Dağılımlarının Karşılaştırılması	66
Çizelge 21	Fakülteye Göre Ekonomik Algı Puan Dağılımının Karşılaştırılması	67
Çizelge 22	Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Ölçeği DFA ve Madde Analizi Sonuçları	68
Çizelge 23	Ölçek ve Alt Boyutlarına Ait Betimsel İstatistikler	71
Çizelge 24	Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması	72
Çizelge 25	Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılması	73
Çizelge 26	Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Puanlarının Fakülteye Göre Karşılaştırılması	74
Şekil 1	Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Ölçeği DFA Diyagramı	48
Harita 1	Türk Dünyası Haritası	7
Harita 2	Kafkasya ve Orta Asya Haritası	12
Harita 3	Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası	16
Harita 4	Kazakistan Cumhuriyeti Haritası	18
Harita 5	Özbekistan Cumhuriyeti Haritası	22
Harita 6	Kırgızistan Cumhuriyeti Haritası	25
Harita 7	Türkmenistan Cumhuriyeti Haritası	28
Harita 8	Kıbrıs Haritası	30
Fotoğraf 1	Bakü Devlet Bayrağı Meydanı	17
Fotoğraf 2	Kazakistan'ın Eski Başkenti Almatı'dan Bir Görünüm	20
Fotoğraf 3	Özbekistan'ın Başkenti Taşkent'ten Bir Görünüm	23
Fotoğraf 4	Kırgızistan'ın Başkenti Bişkek'ten Bir Görünüm	26
Fotoğraf 5	Türkmenistan'ın Başkent'i Aşkabat'tan Bir Görünüm	29
Fotoğraf 6	KKTC'nin Başkent'i Lefkoşa'dan Bir Görünüm	31

SİMGELER VE KISALTMALAR

N: Toplam Öğrenci Sayısı

SS: Standart Sapma

P: Anlamlılık Seviyesi

KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AB: Avrupa Birliği

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu

M.Ö: Milattan Önce

M.S: Milattan Sonra

KM²: Kilometrekare

AET: Avrupa Ekonomik Topluluğu

GSYİH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

SYS: Siyasi

EKN: Ekonomik

SOS: Sosyo-kültürel

GİRİŞ

1.1. Problem

Bugün Türkistan dediğimiz Orta Asya coğrafyasından zaman zaman yapılan göçler, bu coğrafyada birtakım siyasi, sosyal ve ekonomik değişikliklere yol açmıştır. Bu durum, tarihte devam etmiş ve bugün aynı soydan, kültürden gelen insanların farklı coğrafyalarda farklı sınırlarda yaşamalarına neden olmuştur. Önceden sadece Türkistan'da yaşayan Türkler, bugün gerek müstakil, gerek özerk siyasi yapılar altında Anadolu ve Orta Asya'da daha yoğun olmak üzere dünyanın çeşitli coğrafyalarında yaşamalarına devam etmektedirler.

Yaklaşık olarak 200 yıl boyunca Rus Çarlığı ve Sovyetler Birliği hakimiyetinde yaşayan Orta Asya Türkleri, XX. asrın sonlarında Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Küresel Dünya ile pek çok bakımdan irtibatla olan Orta Asya Türk devletleri ile Türkiye arasındaki ilişkilerin ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel açılardan en üst seviyede olması beklenen bir durumdur. Bu gelişmeler sağlandığı takdirde sınır birliği olmasa dahi Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Birliği gibi teşkilatlara benzer yapıların kurularak Türk Dünyası'ndaki ilişkilerin geliştirilmesi sağlanabilir. Bu birliktelik sağlandığında Türk devletleri, küresel dünya siyasetinde etkin ve belirleyici rol oynayabilir. Bu da Türk milletinin muhtelif açılardan gelişmesine katkı sağlayabilir.

Gelişmiş toplumlar ihtiyaçlarının ne olduğunu bilerek refah düzeylerini korumak ve yükseltmek isterler. Eğitimin kalitesinin artması ve öğrencilerin eğitim seviyesinin yükselmesi, toplumun pek çok açıdan gelişmesine katkı sağlamaktadır. Türkiye ve Türk dünyası arasındaki ilişkilerin seyrinde eğitimin rolünün önemli olduğunu düşünmekteyiz. Eğitim seviyesi yüksek olan kişiler, hem kendi ülkelerinin hazır bulunuşluk düzeyini arttırabilirler hem de ileride yapacakları faaliyetlerle Türk devletleri arasında köprü olabilirler. Bunun için aldıkları eğitimde Türk dünyasına dair yeterli algı ve bilgi düzeyine sahip olmaları gerekmektedir. Eğitim Fakültesi ve Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin birçoğu öğretmen olmak için bu fakültelerde eğitim almaktadır. Bu öğrencilerin Türk Dünyası'na yönelik algıları, gelecekte onların yetiştireceği çocuklar için, dolayısıyla tüm Türk milleti için önemlidir.

Bu araştırmanın problem cümlesini, Balıkesir Üniversitesi öğrencilerinin Türk dünyasına yönelik algılarının hangi düzeyde olduğunun belirlenmesi oluşturmaktadır. Bu amaçla şu alt problemlere cevap aranmıştır:

- Üniversite öğrencilerinin Türk Dünyası algısında yaşa göre anlamlı farklılık var mıdır?
- Üniversite öğrencilerinin Türk Dünyası algısında cinsiyete göre anlamlı farklılık var mıdır?
- Üniversite öğrencilerinin Türk Dünyası algısında fakültele göre anlamlı farklılık var mıdır?
- Üniversite öğrencilerinin Türk Dünyası'na ait siyasi algıları hangi düzeydedir?
- Üniversite öğrencilerinin Türk Dünyası'na ait sosyo-kültürel algıları hangi düzeydedir?
- Üniversite öğrencilerinin Türk Dünyası'na ait ekonomik algıları hangi düzeydedir?

1.2. Amaç

Bu araştırmanın amacı, Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi ve Necatibey Eğitim Fakültesi öğrencilerinin Türk dünyasına yönelik algılarını ortaya koymaktır.

1.3. Önem

Eğitim fakülteleri ve Fen-Edebiyat fakültelerinin çok yönlü profilleri ve öğretmenlik mesleğine yakınlıkları nedeniyle gelecek nesillerin Türk Dünyası'na yaklaşımlarını etkileyebilirler. Bu çalışma üniversite öğrencilerinin Türk Dünyası algısını ölçen az sayıdaki çalışmalardan biridir. Bu çalışma amacıyla geliştirilen anket formunun geçerlilik ve güvenilirliği oldukça yüksektir. Bu nedenle daha sonra yapılacak çalışmalara kaynak olacağına inanıyoruz.

1.4. Varsayım

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin Türk dünyasına yönelik algılarını ortaya koyduğu varsayılmaktadır. Bu çalışmanın ilgili merci ve araştırmalara kaynak ve rehberlik edeceği düşünülmektedir. Ankete katılanların sorulara içtenlikle cevap verdiği düşünülmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu çalışma, Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi ve Necatibey Eğitim Fakültesi öğrencilerinden 202 kişi ile sınırlandırılmıştır.

1.6. Tanımlar

Jeopolitik: Devletin varlığının doğa kanunları ve insanların davranışları açısından araştırılması ve değerlendirilmesidir. (Kurbanov, 2006)

Orta Asya: Tanrı dağlarının güneyi ve kuzeyi olarak iki bölümü ayrılan topraklara Orta Asya denir. Güneyinde Doğu Türkistan, kuzeyinde Altay dağları, Çungarya bozkırları ve İrtiş ırmağı bulunur. (Uğurlu, 2013).

Algı: Algı, duyu izlenimlerinin yorumlanması, görsel algı ise bireyin gördüğünü kavrama yeteneğidir. (Memiş ve Harmankaya, 2012)

Siyasi Coğrafya: Siyasi olguların, düzeni ve dağılımının, toplum ve kültürün başka mekânsal parçaları üzerindeki etkileriyle birlikte incelenmesidir. (Akengin 2015)

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Kuramsal Çerçeve

2.1.1. Türk Dünyası

Bir toplumsal ortamda yaşamak demek oraya ait olmak demektir ve bu vakıa kesin bir şeydir. Aidiyetin nedenleri bir yana, onun biçimi, yapısı ve kapsamı hem toplumun formunu hem de bireyin toplumla ilişkilerini belirler. Ait olduğu toplumun birey için ifade ettiği anlam ve taşıdığı önem aynı zamanda bireye bu ortam içinde sorumluluk yükler. Toplumsal yaşantıya bireyler sadece ihtiyaçlarını karşılamak için katılıyorsa, bireylerin oradaki varoluşu adeta geçici, ilişkileri de bu amaca uygun olarak yüzeysel kalır. Bireyler kendilerini geçmişten gelip geleceğe uzanan var olma iradesine ve bunun dile getiriliş biçimine yani kültüre de ait hissettiklerinde, toplumu oluşturan bireyler arasında kolay terk edilemeyen müştereklikler oluşur. Geleceğini belli toplumda kurma isteği bireyin o topluma karşı sorumluluklarının boyutunu da derinleştirir. Bireyler kendilerini sadece yaşama dünyasının pratik unsurlarıyla değil, o toplumun geçmişi ve geleceğiyle de sorumlu görürler. İşte millet dediğimiz büyük sosyal grup böylece şekillenmiş olur (Köktürk, 2016).

Millet olma bilincine erişen bireyler tarafından edinilen toprak ile aradaki bağ kuvvetlendikçe, toprak, yurt olma sürecine girer. Millet, üzerinde yaşadığı toprakla arasındaki bağ olgunlaştıkça toprağa adını vermeye başlar. Bugün Asya'nın doğusundan Anadolu'ya kadar gelen coğrafyaya Türk Dünyası denmesinin bir sebebi de budur. Asırlardır burada yaşayan Türkler, bu topraklarda aynı şarkıları söyleyerek, aynı acıları, sevinçleri paylaşarak, benzer yapılarda konaklayarak, kısaca bu topraklarda yaşayarak, zamanla isimlerini de coğrafyaya vermişler ve Türk Dünyası, Türkistan olarak anılmasını sağlamışlardır.

Britannica ansiklopedisinde yer alan “Turkic People” maddesinde, Türk Halkları, Altay dil ailesinin bir alt grubu olan Türki dil ailesinin farklı türlerinden birini konuşan farklı gruplar olarak nitelendirilmektedir. Brittanica’da Türk halklarının, tarihsel ve dilsel olarak Çinliler tarafından *Tujue* diye adlandırılan, milattan sonra altıncı yüzyılda bugünkü Moğolistan ve Çin hududundan Karadeniz’e uzanan bölgede imparatorluğu bulunan göçebe insanlarla bağlantılandırıldığı ve

özellikle Türkiye'nin Avrupa toprakları ve Volga bölgesi haricinde Türklüğün Asya'ya özgü olduğu ifade edilmektedir (Yıldırım, 2015). Türklerin tarih sahnesine çıktıkları yer, Aral Gölü ile Altay ve Tanrı Dağları arasında kalan ve Balkaş Gölü'nü de içine alan büyük üçgen olarak kabul edilir (Kösoğlu, 2015).

Türklerin ilk yurtları, Kingan dağlarından, batıda Hazar Denizi ve İdil (Volga) ırmağına; kuzeyde Sibiry ovalarından, güneyde Karanlık ve Hindikuş dağlarına kadar uzanan çok geniş topraklardır. Tarihçiler, en eski yerleşim bölgesi olarak gördükleri Orta Asya topraklarını, Tanrı dağlarının güneyi ve kuzeyi olarak iki bölümü ayırarak incelerler. Tanrı dağlarının güneyindeki bölge, Doğu Türkistan'dır. Kuzeyinde, Altay dağları, Çungarya bozkırları ve İrtiş ırmağı vardır (Uğurlu, 2013).

Türkler, yaşayış şekilleri ve fetih odaklı dış siyasetleri neticesinde tarih boyunca birçok milletle etkileşime girmişlerdir. Yaşadıkları yerlerin ticaret yolları üzerinde olması da bu durumda etkilidir. Bu ve benzer sebepler sonucunda, kimi zaman yeni kazançlar elde etmek, kimi zaman da kazanç ve menfaatlerini korumak amacıyla savaflara girmişler; yurt tutmuşlar bazen de yurtlarından olmuşlardır.

Eski çağlarda konar - göçer yaşayan Türklerin bu gibi özellikleri, onlara çokça yer değiştirme fırsatı sunmuş ve buldukları coğrafyaya bağımlı yaşamları neticesinde de daha geniş alanlara yayılmalarına sebep olmuştur. Bunun en bilinen örneği Kavimler Göçü'dür. Kavimler Göçü, Asya ve Avrupa'nın çehresini değiştirmiş ve dahi dünya tarihini etkilemiştir.

Türklerin bu denli hareketli olup, dünya tarihine tesir etmeleri ve yön vermeleri 16. asırda olduğu gibi bazı asırların "Türk asrı" olarak nitelenmesine dahi sebep olabilmıştır. 16. asırda dünyada mevcut ilk beş büyük devlet Türkler tarafından kurulup yönetildiği gibi bu ülkelerde yaşayan nüfus 270 milyon civarındaydı ve bu rakam o zamanki 540 milyon civarında olan dünya nüfusunun yaklaşık yarısına eşittir (Yılmaz, 2010).

Türklerin ortaya çıktığı, yaşadığı yerin bugünkü coğrafi adı Orta Asya'dır. Bugün bu coğrafyada halen Türklerin varlıklarını sürdürmesi ve burada hala bağımsız bir şekilde var olan, barındırdıkları nüfusun yoğun bölümü Türk olan devletler olması neticesinde bölgeye diğer bir ad olarak Türkistan denir.

Türkistan adının kullanılmaya başlayışı ve diğer milletler tarafından kayıtlara geçirilişi bilindiği gibi eski tarihlere kadar uzanmaktadır. Türk kelimesinin farsça "istan" ekiyle birleşmesinden oluşan ve "Türklerin Yurdu" anlamına gelen "Türkistan" terimi ilk olarak Ermeni kaynaklarında VI. yüzyılda "Turkastan" şeklinde gösterilmektedir. Ermeniler Kazan'dan Hotan'a kadar Türklerin yaşadığı coğrafi bölgeyi Türkistan olarak kabul etmişlerdir. İranlılar ise Ermenilerden farklı olarak, VI. yüzyılda Göktürk devleti kurulduktan sonra Turan sözünü, Türkistan yani Türklerin memleketi manasında kullanmıştır (Güngör, 2011).

Bugün, Türklerin memleketi anlamına gelen Türkistan ve bunun sınırları hakkında doğru ve kesin yargılara varabilirken, günümüzde yaygın olarak kullanılan Türk dünyası sınırları için kesin ve net yargılara varamıyoruz. Bu ayrımın ne ile yapılacağına belirsizliği, (Dil, din, ırk gibi) Türklerin bugün çeşitli yerlerde yaşaması gibi durumlar bunda etkilidir. Bu durumda siyasi bağımsızlığı olan ve kendi yönetimi üzerinde söz sahibi olan yedi Türk cumhuriyeti - en tartışmasız biçimde - Türk dünyasıdır. Buna kısmi idari bağımsızlığı olan Rusya Federasyonu'ndaki, Ukrayna'daki ve Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki özerk cumhuriyetleri ve bölgeleri de bir ölçüde dahil edebiliriz; veya kısmi idari bağımsızlığı olan cumhuriyet ve bölgeleri ayrı bir kategori olarak değerlendirebiliriz. Bu coğrafya; dil, soy, toprak ve siyasi egemenlik veya idari özerklik bakımından Türk dünyasıdır (Öztürk ve Satan, 2007).

Coğrafi olarak ise Türk Dünyası; Asya kıtasının orta ve güneybatısında, adeta Eski Kara kütlelerinin tam ortasında yer almaktadır. Okyanuslara bağlantısı, batıda Türkiye üzerinden Karadeniz, Ege ve Akdeniz aracılığı ile olmakta ve Atlas Okyanusu bağlantılı denizyolu ulaşımı yapılmaktadır. Orta Asya Türk ülkeleri birbirleriyle kara sınırı ile bağlantılı olduğundan, kara ulaşımı kolaylığına sahiptir. Öte yandan Türk Dünyası, Asya, Avrupa, Afrika ülkeleri arasındaki havayolu bağlantısını sağladığından büyük bir önemi vardır. Türk Dünyası, yeryüzü üzerinde, Ekvatora göre Kuzey yarım küresinde, Baş meridyene göre ise Doğu yarım küresinde yer almaktadır. Matematik konum olarak, yaklaşık 20° Doğu (Balkanlar), 90° Doğu (Turfan Havzası) boylamları ile 35° Kuzey (KKTC), 55° Kuzey (Kazakistan) enlemleri arasında, kabaca bir dikdörtgeni oluşturur. Dikdörtgenin eni 70 boylam derecesine eşit olarak, 280 dakikalık (4 saat 40 dakika) bir zaman

Jeopolitik kelimesini ilk önce İsveçli siyasi coğrafyacı Rudolf Kjellen (1863-1922) kullanmıştır. Jeopolitiğin kelime anlamı “arz politikası, dünya politikası”dır.

Bir milletin, milletler topluluğunun(ittifaklar gibi) veya bir bölgenin, mevcut coğrafi platform üzerinde, değişmeyen unsurları (arz üzerindeki yer, coğrafi karakter, arazi...) ve değişen unsurları (sosyo-kültürel yapı, ekonomi, politik ve askeri değerler) dikkate alarak, güç değerlendirmesi yapan, etkisi altında kaldığı o günkü dünya güç merkezlerini, bölgedeki güçleri inceleyen, değerlendiren, hedefleri ve hedeflere ulaşma şart ve aşamalarını araştıran, belirleyen bir bilimdir. Jeopolitik, coğrafyanın bütün unsurlarıyla ve türleriyle aktifleşmesidir, Aktif olarak değerlendirilmesidir diyebiliriz. Coğrafi platform üzerinde güç merkezlerini karşılaştırmalı olarak değerlendirir, politik seviyede güç ve hedef ilişkisini kurar. Bir devletin güvenlik ve gelişme politikasının bilimsel zeminini oluşturur. Daha kısaca, jeopolitik; coğrafyanın politikaya verdiği yönün araştırmasını ve değerlendirmesini yapar; coğrafyanın politikayı yönlendirmesidir (İlhan, 1999).

Jeopolitik teori, diğer teorilerle örneğin Realizm, Siyasal coğrafya, Determinist, Emperyalizm teorilerle benzerliği söz konusudur. Jeopolitiğin bunlardan ayrılan ince özelliğinin fark edilmesi çok önemlidir. Bu bağlamda jeopolitiğin diğer teorilerle benzer özellikleri anlatılmaya çalışılmıştır. Zaman zaman birbirini yerine kullanılan jeopolitik ve siyasal coğrafya kavramlarından jeopolitiği Rudolf Kjellen tanımlarken bunun için coğrafi oluşum veya mekan içinde devletin bilimsel olarak tetkik edilmesi ifadesini kullanmaktadır. Bu bağlamda jeopolitik, devletin varlığının doğa kanunları ve insanların davranışları açısından araştırılması ve değerlendirilmesidir. Haushofer’e göre ise jeopolitik, coğrafi bölgenin ve tarihsel gelişimlerin etkisi altında değişen politikanın devletin üzerinde yaşadığı toprak parçası ile ilişkisinin araştırılmasıdır. Bir başka yerde ise Haushofer, jeopolitiği yeryüzündeki ilişkilerin siyasi gelişmelerle olan bağlantısının araştırılmasının bilimi olarak tanımlamaktadır (Kurbanov, 2006).

Siyasi coğrafyanın temelini 1897 yılında yazdığı “Politik Coğrafya (*Politische Geographie*)” adlı eseriyle Alman bilim adamı Friedrich Ratzel’in attığı, jeopolitik kavramını ise bundan yaklaşık 20 yıl sonra İsveçli bilim adamı Rudof Kjellen’in getirdiği kabul edilmektedir. Kjellen jeopolitiği somut bir mekanda yerleşen, sürekli genişleyen ve gelişen, coğrafi ve biyolojik bünyelerin bir karışımı olan devlet hakkında bilim şeklinde tanımlamıştır. Kjellen, jeopolitiğin araştırma nesnelerini ve içeriğini üç ana grubu ayırmıştır. Bunlardan monopolitik, somut olarak herhangi bir devletin siyasi çevresini, dış dünyanın ve siyasi müttefiklerinin bu devlet üzerindeki etki ve baskısını incelemekte; morfopolitik, devletin arazisinin yüzölçümünü ve yüz yapısını incelemekte; fizyopolitik ise devletin arazisinin jeostratejik içerik ve karakteristiğini, fiziki ve coğrafi niteliklerini incelemektedir. Klasik Jeopolitiğin kurucularından olan Spykman ise jeopolitiğin öncelikli görevinin coğrafi konum özelliklerine bağlı olarak devletin güvenliğine ilişkin meseleleri araştırmaktan ibaret olduğunu söylemektedir. Bir diğer Alman teorisyen Karl Haushofer ise jeopolitiği “devletin coğrafi bilinci” olarak tanımlamaktadır (Şakı, 2018).

Uluslararası sistemde, devletler politika yapma süreçlerinde pek çok iç ve dış unsurdan doğrudan veya dolaylı olarak etkilenmektedir. Bu unsurlar devletlerin ulusal güç kaynaklarını da şekillendirmektedir. Ülkelerin buldukları bölgelerin coğrafyası ve bu coğrafyaya özgü karakteristik özellikler devletlerin politik seçimlerinde ve tercihlerinde doğrudan etkide bulunmaktadır. İlerleyen paragraflarda detayları aktarılacağı üzere, coğrafyanın ve coğrafyaya özgü özelliklerin bir devletin dış politika sürecine ne derece etki ettiği üzerine yapılan araştırmalar genel anlamda jeopolitiğin konusunu oluşturmaktadır (Şakı, 2018).

Jeopolitik; devletler veya bölgeler arasındaki stratejik ilişkiler üzerinde coğrafi konumun etkisini araştırır. Jeopolitik; yerel ve uluslararası ilişkilerde takip edilen siyaset üzerinde coğrafi konumun etkisini ifade etmek üzere kullanılan bir kavram olup, bir yere önem kazandıran fiziki coğrafya faktörleri ve beşeri faaliyetlerle ilgilendirir. Ayrıca jeopolitik, bir devletin saldırgan nitelikteki genişlemesini, ekonomik ve siyasi coğrafya açısından haklı kılmaya yönelik siyasi öğretisi olarak da tanımlanmaktadır (Yaşar, 2017).

2.2.2. Jeopolitiğin Unsurları

Jeopolitiğin, ne olup olmadığının daha iyi anlaşılması, hudutları hakkında belirli görüşlere ulaşılması için unsurlarının neler olduğunda görüş birliği gerekir. Jeopolitiğin unsurları da çok değişik olarak değerlendirilmektedir (Suat, 1999). Strateji'nin üç unsuru vardır: Mekan, kuvvet, zaman. Jeopolitiğin unsurları da genel olarak aynıdır. Ancak jeopolitik unsurların değişen ve değişmeyen olarak ayrılıp ayrıntılarına girmek gerekiyor (İlhan, 1999).

Alt birimler(unsurları) ayrı ayrı incelenerek jeopolitik değerlendirme yapılabilir. Unsurlardan birisinin dikkate alınmaması yanlış sonuçlara ulaştırır.

1. Jeopolitiğin en önemli ayaklarından birisi coğrafi unsurlardır. “Değişmeyen Unsurlar” Değerlendirmesi yapılan ülke veya bölgenin aşağıdaki özelliklerini içerir:

2. Değişen Unsurlar veya Beşeri Unsurlar: Sosyal; ekonomik, politik, askeri ve kültürel değerler.

3. Zamanın etkileri: Potansiyel (gizli) değerlerin güncelleşmesi (İlhan, 2019).

“Devletlerin takip edecekleri politikalar kendi coğrafyaları içinde saklıdır”, sözü değişmeyen unsurların-coğrafi unsurların- yeri ve önemi hakkında fikir verebilir. Örnek olarak İngiltere coğrafyasının İngiliz politikalarındaki etkisi ile Türkiye coğrafyasının Türk politikasındaki etkisi çok farklıdır. Ülkelerin yönetim şekilleri büyük değişikliklere uğradığı halde dış politikalarının değişmemesi, coğrafyanın, değişmeyen unsurlarının etkisiyledir (İlhan, 2019).

Değişmeyen unsurlardan alan (saha ve büyüklüğü) jeopolitik açıdan çok değerlidir. Bu alan, stratejik kaynaklara da sahipse (petrol, su kaynakları, maden yatakları, tarımsal verimlilik vb.) evrensel değerde jeopolitik odak olmaya en azından adaydır. Birinci ve İkinci Dünya Harplerinde Rusya'yı Almanya önünde, 1812'de Napolyon karşısında başarılı kılan unsur, Rusya'nın genişliğidir. Anadolu'nun sahip olduğu alan, İstiklal Harbi'nin kazanılmasında önemli bir etkidir (İlhan, 2019).

Alan (saha) güvenli sınırlarla (deniz, dağ, çöl...) evrili ve bunun sonucu olarak coğrafi bütünlüğe sahipse (bir ada devleti, kenar devlet veya kıta devleti) daha fazla jeopolitik doğa taşır (İlhan, 2019).

Coğrafi unsurlarla birlikte; sosyal, ekonomik, politik, askeri, kültürel değerlerin oluşturduğu yapı, uluslararası ilişkileri ve politikaları belirlemektedir. Jeopolitik geleceğe yönelik hükümlere ulaşmak için bütün bu unsurları, zaman içindeki gelişme yönleri ile dikkate almak gerekiyor (İlhan, 2019).

Jeopolitik, coğrafyanın sadece siyasi coğrafya bölümünden değil, fiziki coğrafya, biyolojik coğrafya, beşeri coğrafya bölümlerinden de yararlanır, zaman unsurunu kullanır, geleceğe ait hükümler çıkarır (İlhan, 2019).

2.2.3. Orta Asya'nın (Türkistan) Jeopolitik Konumu

Türk Dünyası bir bütün olarak; kuzeyden Rusya Federasyonu, doğudan Çin, güneyden Pakistan, Afganistan ve İran, güneybatıdan Arap ülkeleri ve batıdan ise Avrupa ülkeleriyle sınırlıdır. Türk ülkelerinin birbirleriyle de sınırı bulunmaktadır. Ancak Türkiye-Nahçıvan ile diğer Türk ülkeleri, Ermenistan toprakları ile kesintiye uğramaktadır (Öztürk ve Satan, 2007).

Kontrol ettiği alanın büyüklüğu ve bu alanın jeopolitik konumu nedeniyle Türkistan, tarih boyunca birçok devletin ilgisini çekmiştir. Okyanuslara ve önemli denizlere olan konumuyla beraber eski ve yeniden canlandırılmaya çalışılan ticaret yolları üzerinde bulunması, önemine dair bize bilgi veriyor. Zengin yeraltı kaynakları, tarıma ve hayvancılığa elverişli toprakları ve Asya kıtasının merkezinden Avrupa kıtasına kadar uzanması ayrıca üzerindeki ticaret yollarıyla birlikte tabii kaynakların ulaşımını sağlayan hatlar önemini daha da arttırmıştır.

The Caucasus and Central Asia

Harita 2. Kafkasya ve Orta Asya Haritası

Geçmişte de günümüzde de üzerinde yaşanan toprakların değeri, sadece o topraklarda yaşayanların değil, yaşamak isteyenlerin ve faydalanmak isteyenlerin de dikkatini çekmiştir. Tarih boyunca yapılan savaşların birçoğunun sebebi ülkelerin yeraltı ve yerüstü zenginlikleridir. Nitekim Türkistan da tarih boyunca birçok işgale uğramış, esaret altında yaşamıştır. Bugün hala esaret altında yaşayan, bağımsızlığını kazanamamış Türk yurtları mevcuttur. Bu durumun sebebi öncelikli olarak Türkistan topraklarının değerli olmasıdır.

Günümüzün jeopolitik ortamında, Orta Asya (Türkistan) üç sebepten büyük önem taşıyor: Birincisi yirminci yüzyıl politikalarını büyük ölçüde etkileyen jeopolitik teorilerde işgal ettiği yer; ikincisi dağılan SSCB'nden sonra Rusya Federasyonu ile gelişen güç Çin arasında boşlukta bulunuşu; üçüncüsü bütün unsurları ile (dil, din, tarih, örf adet- gelenek, folklor, sanat...) Türk kültür çevresine dahil bulunması (İlhan, 2009).

Jeopolitik teorileri en çok ilgilendiren coğrafi bölgelerden birisi belki de birincisi Orta Asya'dır. Batılıların Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile bu kadar yakından ilgilenmelerinde, teoriler üzerine Orta Asya'nın işgal ettiği yer de ekili olmaktadır (İlhan, 2009).

Orta Asya (Türkistan) Soğuk Savaş'tan sonra belirmeye başlayan evrensel değerdeki güç odaklarından (AB, ABD, Rusya Federasyonu, Çin) Rusya Federasyonu ile Çin arasında kalmıştır. Avrasya ile ilgili evrensel politikalarda, Rusya Federasyonu ile Çin arasındaki bölgesel politikalarda çok önemli yere ve değere sahiptir (İlhan, 2009).

Kuşkusuz Sovyetler Birliği'nin çöküşü, Avrasya'nın göbeğinde jeopolitik bir boşluk yaratmıştır. Daha net bir ifadeyle teknolojik olarak gelişmiş Batı ve Uzak Asya uçlarının arasında kalan Avrasya'nın bu bölgesi tam bir kara deliğe dönüşmüştür. Bu çöküş, bölge açısından bir dönüm noktası olmuştur. Tarihi açıdan bu dönüm noktası önemli sonuçları beraberinde getirmiştir. Her şeyden önce üç yüz yıl boyunca varlığını korumuş ve dünyanın en büyük toprak parçasını yönetmiş Avrasya'nın tam göbeğindeki jeopolitik konumu ile bu kıtanın batısında, doğusunda ve güneyinde komşuları üzerinde etkisini ve gücünü hissettirmiş olan Büyük Rusya İmparatorluğu'nun sonunu getirmiş ve bu günkü Rusya'nın jeostratejik sınırlarını belirlemiştir. Diğer taraftan jeostratejik olarak bu imparatorluğun yıkılması aynı zamanda kırk yıldır Amerika'yı Avrasya'dan uzak tutma çabalarının da sonu olmuştur. Böylece, Birleşik Devletler, tarihte ilk defa bir taraftan Çin sınırına kadar Avrasya'nın eski Sovyet cumhuriyetlerine, diğer taraftan da Avrasya'nın güney sınırı olan İran körfezine kadar nüfuz etme imkanı elde etmiştir. Bu noktada James Scasinger'in 1992 yılında yaptığı, "gelecekteki dünya düzenini... güç politikaları, ulusal rekabetler ve etnik gerilimler belirleyecektir" şeklinde tespit ederek daha şimdiden dünyanın ipuçlarını vermekteydi. Yüzölçümü olarak dünyanın en büyük kıtası olan Avrasya ve içinde bulundurduğu jeopolitik ve enerji kaynakları bakımından dünyanın en önemli bölgesi haline gelen Orta Asya, bir anda kendisini böyle bir gerilim, mücadele ve rekabet içinde buluvermiştir. Bu ülkelerin coğrafyaları, Napolyon'un da belirttiği gibi, bir kez daha bu ülkelerin kaderlerini tayin etmiştir (Kurbanov, 2006).

Orta Asya çok geniş bir alanı kapsar; saha jeopolitik açıdan başlı başına bir güç unsurudur. Ancak, kontrol edilebilecek büyüklükte bir alan güç verir. Geniş alanı jeopolitik büyüklüğe kavuşturan diğer unsurlar, coğrafi bütünlüğe ve stratejik kaynaklara sahip olmasıdır. Mackinder'in belirttiği gibi iletişim ve ulaştırma yetersizliği sebebiyle hakim olunamayan alan şüphesiz zafiyet yaratır (İlhan, 2009).

Orta Asya, Kara Hakimiyet Teorisi'ne göre kalpgah; fakat Türkistan Türk cumhuriyetlerinin SSCB döneminde olduğu gibi, kenar kuşak üzerinde (Avrupa, Rusya, Türkiye, İran, Afganistan; Pakistan, Çin...) etkinliği bulunmuyor. Tam tersine kenar kuşağın, bu arada Rusya ve Çin'in etkinliği dolayısı ile tehdidi altında bulunuyor (İlhan, 2009).

SSCB'nin dağılmasının getirdiği en büyük değişikliklerden birisi Orta Asya'nın karşı karşıya kaldığı bu durumdur: Orta Asya artık çevresine tehdit yaratan bir odak değil, çevresinin tehdidi altında olan bir bölgedir. Buradaki Türk Cumhuriyetleri coğrafi özellikleri ile ayrı ayrı ve toplu olarak birer kıta içi devletleridir. Kuracakları ortaklıklar coğrafi güçlerini, coğrafi konum, coğrafi bütünlük, saha, coğrafi özellik bakımlarından güçlendirecektir. Varlıklarını korumaları büyük ölçüde, geniş bir yelpazede birleşmelerine bağlı bulunmaktadır. Bütünleşmelerinden sonra da dünyaya açılmaya, sağlam jeopolitik gerekçelere dayalı uluslararası ilişkiler, ortaklıklar kurmaya ihtiyaçları bulunuyor (İlhan, 2009).

Türkistan'ın tarihi ve kültürel sorumluluğunu taşıyan Türkiye, bu bölge için bütün dünya ülkeleri ile derece derece ilişki ve yarış içerisine girmiş, sonuç olarak Türkistan, Türk dış politikasının ve hatta iç politikasının bir parçası haline almıştır (İlhan, 2009).

2.3. Türk Dünyası'nın Bağımsız Türk Cumhuriyetleri

2.3.1 Azerbaycan

Azerbaycan Cumhuriyeti, coğrafi olarak Kafkasların güneyinde Avrupa ile Asya'nın arasında ve Hazar Denizi'nin batısında bulunur. Rusya, Gürcistan, Ermenistan, İran ile kara sınırı komşusuyken, Hazar Denizi aracılığıyla da yine Rusya ve İran'la birlikte, Kazakistan ve Türkmenistan ile komşudur. Bunların dışında Nahçıvan Muhtar Cumhuriyeti vasıtasıyla da Türkiye ile komşuluğu bulunmaktadır.

30 Eylül 1991'de bağımsızlığını kazanan Kuzey Azerbaycan'da 7 Haziran 1992'de yapılan seçimle, Halk Cephesi başkanı Ebulfezl Elçibey Cumhurbaşkanı seçilmişti. Azerbaycan, 64 rayon (bölge), 61 şehir, Nahçıvan Muhtar Cumhuriyeti ve Karabağ bölgelerinden ibarettir (Demir, 1998).

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin başkenti Bakü şehridir. Bakü, Hazar Denizi'nde bulunan Apşeron Yarımadası'nda Bakü Körfezi'nde kurulmuştur. Bakü, uluslararası öneme sahip bir liman şehridir. Buradan Atlantik ve Kuzey Buz Denizi'ne geçiş olduğundan ticaret açısından önemlidir. Gence, Sumgayt ve Mingeçevir, Bakü'den sonra büyük şehir merkezleridir. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin resmi dili Azeri Türkçesi, dini İslam, ve para birimi "Manat'tır. Azerbaycan Cumhuriyeti, Cumhurbaşkanı / Prezident, Başbakan, Bakanlar Kurulu ve 125 üyeli Milli Meclisle yönetilmektedir. 1999 istatistiklerine göre nüfusun % 98'i okuryazardır (Günay, 2010).

Azerbaycan toprakları, Rus-İran savaşından ve 1813 Gülistan ve 1828 Türkmençay Antlaşmalarından önce Ön Asya bölgesinde Kafkas Dağlarının güneydoğu ucundan Urimiyeye Gölü'nün güney ve güneydoğusundaki dağlık arazilere kadar olan 500.000 kilometrekarelik geniş alanı kapsıyordu. Rus- İran savaşları sonucunda yapılan Gülistan ve Türkmençay antlaşmalarına göre Azerbaycan toprakları ikiye ayrılmıştır. Kuzey Azerbaycan, Rusya'nın yönetimine, Güney Azerbaycan, İran Kaçkar Türk Hanedanlığı yönetimine girmiştir. Sovyetler'e bağlandığında 114.000 kilometre kare toprağa sahip olan Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin, topraklarının bir bölümü Ruslar tarafından Ermenilere ve diğer komşu cumhuriyetlere verildiğinden, Nahçıvan ve Dağlık Karabağ'la birlikte Azerbaycan Cumhuriyeti'nin toprakları 86.000 kilometre kareye inmiştir (Günay, 2010).

Azerbaycan'ın Türkiye ile olan soy, dil, kültür ve din birliğinin ve siyasi olarak Türkiye ile yakın temas halinde bulunmasının bir neticesi de; Rusya'nın bölgede Ermenistan'la sıkı ilişki içinde olması ve Karabağ konusunda genelde uzlaşmacı görünen tavrının Ermenistan lehinde olmasıdır. Lakin bugün Azerbaycan'ın tutumu bu yönde dahi olmasa, Rusya'nın, iki taraf arasından Ermenistan'ın lehine davranması ihtimali daha akla yakın gelmektedir. Çünkü Ermenistan'ın devletleşme sürecinde en çok destek aldığı ülkelerden biri Rusya'dır. 17. yüzyılda Çarlık Rusyası - İran savaşlarından sonra ele geçirdiği Azerbaycan topraklarında Ermenilere muhtariyet hakkını yine Rusya vermiştir.

Harita 3. Azerbaycan Cumhuriyeti Haritası

Azerbaycan'da gelişmiş bir kültür hayatı vardır. Özellikle edebiyat, tiyatro ve müzik alanlarında gelişmiş bir Azeri kültürü ile karşılaşırız. Bu kültür zenginliği sadece Sovyet politikasından kaynaklanmamaktadır. Azerbaycan'ın tarihinden de kaynaklanıyor. Mesela Azeri Türkçesi 14. yüzyıldan beri Edebiyat dili olarak kullanılmakta olup Fuzuli ve Nizami gibi çok seçkin temsilcilere sahiptir (Demir, 1998).

Fotoğraf 1. Bakü Devlet Bayrağı Meydanı

Azerbaycan başlıca dört kültürün etkisi altında günümüze kadar gelmiş oldu. Bu kültürler, Arap, Türk, Fars ve Rus kültürleridir. Günümüzde bu kültürlere ilave olarak, Batı kültürü Azerbaycan'da etkili olmaya başlamıştır. Bu yaygınlaşmada Türkiye'nin de önemli etkisi vardır. Türkiye'nin iki asırlık batılılaşma macerası ile elde ettiği Batı Kültürü Azerbaycan'da bağımsızlık sonrasında etkili olmaya başlamıştır. Bu etkileşim, Azerbaycan'ın Rus ve İran kültürel alanlarından uzaklaşması açısından önemlidir (Demir, 1998).

GSYİH (Milyar ABD dolar): 53,0

Azerbaycan'ın nüfusu 9,8 milyondur.

Başlıca ticaret ortakları: Rusya, İtalya, Tayland, Türkiye, Hindistan, İsrail, Romanya.

Başlıca ihracat kalemleri: Ham petrol ve türev ürünleri, gıda ürünleri (şeker), metal (işlenmemiş alüminyum), tekstil.

Başlıca ithalat kalemleri ise: Makine ve ekipmanları, otomotiv, metal (altın), tütün mamulleri, buğday, makine ve aksamı (Mfa.gov.tr, 22.04.2019)

Kazakistan'da 11 bin ırmak, 7 bin kadar göl ve bir çöl alanı bulunmaktadır. Ülkenin en büyük ırmakları İrtiş, İşim, Ural, Sır Derya, İli, Çu, Tobol, Nura'dır (Bayram, 2011).

Yeni Kazakistan Cumhuriyeti'nin ve Nazarbayev yönetiminin temel hedefleri şunlardır; yeni bağımsızlığını kazanmış devlette kabul edilen başkanlık sistemini güçlendirmek, çok partili sistemi geliştirmek, Kazakistan'ın bağımsızlığını ve güvenliğini garanti eden çeşitli milletlerarası teşkilatlara üye olmak, milletlerarası politik alanda ülkenin ağırlığını artırmak, Dünya ekonomisine uyum sağlayabilmek için Kazakistan'ın önemli jeopolitik konumunu kullanmak, serbest pazar ekonomisinin kurallarını tam uygulanabilir hale getirmek, ekonomik bağımsızlığı temin etmek için gerekli kanunları çıkarmak ve diğer şartları hazırlamak, Kazakistan'ın sahip olduğu tabii kaynakları kullanarak dünya pazarlarında belirli bir yer tutmak ve böylece ekonominin yeniden yapılanmasını sağlamak, tüketicinin ihtiyaçlarını karşılayabilmek, Kazakistan'ın gelişmesi için dış yatırımları teşvik ederek artırmaktır (Demir, 1998).

Kazakistan'da en yaygın dil Rusçayken, Nazarbayev yönetiminin çalışmaları sonucu bugün halk arasında Rusça eskisinden daha az konuşulurken, Kazak Türkçesi'nin günlük hayatta daha çok konuşulduğuna şahit oluyoruz.

Fotoğraf 2. Kazakistan'ın eski Başkenti Almatı'dan bir görünüm. Ufukta Tanrı Dağları, halk arasındaki ismiyle; "Han Tengri" (12.10.2016'da tarafımdan çekilmiştir.)

Kazakistan modern eğitim kurumlarıyla, sanayi yatırımlarıyla ve kültürel çalışmalarla çağın hızla gelişen ülkelerinden biri olarak yeni dünyada yerini almaktadır. Dünyada 105 ülke tarafından resmen tanınan Kazakistan, Birleşmiş Milletler, UNESCO gibi büyük uluslararası kurumların üyesidir. 16. yüzyıla kadar olan dönemde Kazak Edebiyatı diğer Türk gruplarda olduğu üzere Oğuz Destanı ile başlayan Dede Korkut'a uzanan çizgide ortak Türk Edebiyatı'nı paylaşmaktadır. Kazak Türkçesinin şekillenmesinden sonra kendi lehçesinde edebi eserlerle kendine ait yazar ve şairlerini yetiştirmiştir. Bilimsel çalışmalara öncelik tanıyan ve araştırma kurumlarına destek veren bir anlayışla çağı yakalamaya çalışmaktadır (Günay, 2010). Şair Abay ve Türkiye sevdasıyla bilinen Mağcan Cumabayev önemli edebi kişiliklerindedir.

GSYİH (Milyar ABD dolar): 183,6

Nüfus: 17,6 milyon

Başlıca ticaret ortakları: Çin, Rusya, İtalya, Hollanda, Almanya, Türkiye

Başlıca ihracat kalemleri: Ham petrol ve türev ürünleri, radyoaktif elementler, maden, gıda, demir-çelik ürünleri.

Başlıca ithalat kalemleri: Otomotiv, petrol yağları, ilaç, iletişim cihazları, hava taşıtları, makine (Mfa.gov.tr, 22.04.2019).

2.3.3 Özbekistan

Özbekistan Cumhuriyeti 1 Eylül 1992'de bağımsızlığını ilan etmiştir. Kuzeyde Kazakistan, güneyde Türkmenistan ve Afganistan, batıda da Tacikistan ve Kırgızistan ile komşudur.

Özbek adı, Ebul Gazi Bahadır Han'ın da belirttiği üzere Altun Orda Beyi Özbek'in adından gelmektedir. Altun Orda tahtına Özbek Han'ın (1313-1340) geçmesinden sonra, onun emrindeki kitlelere daha sonra Özbekler denmeye başlanmıştır. Yani başlangıçta şahıs adı olan Özbek, belli bir zaman sonra bir Türk topluluğunun adı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Özbek Türkçesi, modern Uygur Türkçesi ile birlikte Türk dilinin güneydoğu ya da Çağatay gurubuna girer (Demir, 1998).

Özbekistan'ın yüzölçümü 447.000 kilometrekaredir ve başkenti Taşkent'tir. Ayrıca Sovyetler Birliği döneminde nükleer denemelerden dolayı verimliliğini kaybeden Aral Gölü de sınırlarının bir kısmına dahildir. Türk tarihinin önemli merkezlerinden olan Taşkent, Semerkant, Fergana, Hive ve Buhara bugünkü Özbekistan'da bulunmaktadır. Gene Türk tarihi içinde önem taşıyan Ceyhun/Amu Derya, Seyhun/Siri Derya nehirleri de Özbekistan sınırları içinde yer almaktadır. Özbekistan'da 12 vilayet, 112 şehir bulunmakta, Karakalpakistan Özerk Bölgesi de idari yapı içinde yer almaktadır. Özbekistan'da nüfusun çoğunluğunu Özbekler teşkil etmekle beraber, çeşitli diğer Türk gruplarının yanında Rus ve Tacikler de bulunmaktadır. Okuryazarlık oranı %99 gibi bir sayıyla dünyada az bulunan yüksekliktedir (Günay, 2010).

Orta Asya ülkeleri arasında en fazla nüfusa sahip olan Özbekistan hem tarım alanında hem de sanayi alanındaki çalışmalarıyla önemli bir ülke durumundadır. Bunda eski İpek Yolu üzerinde bulunması ve coğrafi konumu da etkin faktördür.

Rusya'ya olan askeri bağımlılığın yanı sıra Özbekistan Rusya'ya olan ekonomik bağımlılığından kurtulabilmiştir. BDT dışı ülkelerle yapılan alışveriş, BDT ülkeleriyle yapılan alışverişini geçmiştir (%60'a karşı % 40). Yabancı yatırımlar 1992 - 96 arasında 5 milyar dolara varmıştır. Koreli Daewo 1997'de Fergana'da açılacak bir otomobil firması için 1 milyar dolarlık yatırım yapmıştır; Fransız Technip firması tarafından yenilenecek Semerkand rafinerisinin ülkenin

ihtiyaçlarının karşılanmasına büyük katkıda bulunması beklenmiştir. 1996'da Taşkent büyük makro-ekonomik mali dengeleri kurmayı başarmıştır (Kanlı, 2009).

Harita 5. Özbekistan Cumhuriyeti Haritası

Özbekçe/Özbek Türkçesi Türkçe'nin gelişmiş dillerinden biri olan Çağatayca'nın devamıdır ve Cumhuriyet'in resmi dilidir. Türk-İslam dünyasında yetişen büyük bilim ve edebiyat adamlarına sahip çıkarak tarihi merkezlerde onları heykellerle ve kültürel çalışmalarla ebedileştirmektedir. Büyük çoğunluğu ile Sünni Müslüman olan Özbekistan dini, tarihi ve milli bayramları bir arada kutlayarak yaşatmaktadır (Günay, 2010).

Özbekistan Cumhuriyeti, başkanlık sistemi ile yönetilmekte ve 250 üyeli bir parlamentoya sahiptir. Özbekistan idari olarak Fergana, Harezmi, Semerkant, Buhara, Surkhanderya, Kaşkaderya ve Taşkent bölgelerinden oluşmaktadır. Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan aralarında anlaşarak "Orta Asya Ekonomik Topluluğu" kurmuşlar, gümrük duvarlarını kaldırarak, sermaye ve işgücü dolaşımına olanak sağlayarak ortak kalkınma yolunda çaba harcamaktadırlar (Günay, 2010).

Özbek yazarları kendilerini Ali Şir Nevai'nin torunları olarak kabul ederler. Modern şiirin öncü ve en önemli temsilcisi Abdülhamit Süleyman Çolpan'dır.

Çolpan bir şair olarak Özbek Türklerinin bağımsızlığı görüşünü benimsemiş ve bu temalarını şiirlerinde de işlediği için 1937 yılında Sovyet yönetimi tarafından öldürülmüştür. Özbekistan Cumhuriyeti'nde edebiyat yanında tiyatro ve sinema da hızla gelişen ve çağdaş üslup kazanan sanatlar arasında yer almaktadır (Günay, 2010).

Fotoğraf 3. Özbekistan'ın Başkenti Taşkent'ten bir görünüm.

GSYİH (Milyar ABD dolar): 51,5

Nüfus: 30,7 milyon

Başlıca ticaret ortakları: Çin, Kazakistan, Rusya, Türkiye, Güney Kore.

Başlıca ihracat kalemleri: Petrol gazları, Otomotiv, pamuk, bakır, radyoaktif elementler, altın, yaş meyve, çinko.

Başlıca ithalat kalemleri: Otomotiv aksamaları, petrol yağları, ilaç, ahşap ürünleri, otomotiv (Mfa.gov.tr, 22.04.2019).

2.3.4. Kırgızistan

Kırgızistan Cumhuriyeti, 31 Ağustos 1991'de bağımsızlığını ilan etmiştir. Yüzölçümü 198.500 km²'dir. Güneyde Çin ve Tacikistan ve doğuda Çin, kuzeyde Kazakistan, batıda Özbekistan ile komşudur.

Kırgızların Türk tarihinde ayrı bir yeri vardır. Kırgızlar en az karışmış bir grup olarak Türklerin hakiki etnik temsilcisi olarak kabul edilirler. Çin kaynaklarında Kırgızlar ki - ku, kien - kun adları ile zikredilmekte ve Han'lardan (M.Ö. 206-M.S.220) beri mevcudiyetleri bilinmektedir (Demir, 1998).

Kırgızistan Orta Asya'da bulunan iki büyük dağ sistemi, Tanrı/Tiyenşan Dağları ile Pamir Dağları arasında yer almaktadır. Kırgızlar bu dağlık bölgeye Ala - Too/ Buz Tepeli Büyük Dağlar demektedirler. Kırgızistan'ın başkenti Bişkek şehridir. Bişkek, Hokandh anlığı döneminde, hanlık kalesi olarak inşa edilmiştir. Bolşevik ihtilalinden sonra Bişkek'in adı Firunze olarak değiştirilmiştir. 1991 yılında Kırgızistan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını kazanmasıyla başkent tekrar tarihi ismi Bişkek olarak adlandırılmıştır. Kırgızistan, idari olarak başkent Bişkek'in içinde bulunduğu Çu, Batken, Celal - Abad, Narın, Oş, Talas ve Isık – Göl eyaletlerinden oluşmaktadır. Kırgızistan Cumhuriyeti, bağımsız, üniter, demokratik bir cumhuriyettir. Kırgızca/Kırgız Türkçesi, Kırgızistan Cumhuriyeti'nin birinci, Rusça ikinci resmi dilidir (Günay, 2010).

Harita 6. Kırgızistan Cumhuriyeti Haritası

Kırgızistan'ı ilk tanıyan devlet Türkiye Cumhuriyeti'dir. Gerek kültürel, gerek ekonomik anlamda iki ülke arasında ilişkiler mevcuttur. Bunun en büyük örneği Bişkek'teki Türk-Manas Üniversitesi'dir.

Kırgızistan yeraltı zenginlikleri açısından diğer cumhuriyetler kadar şanslı değildir. Diğer cumhuriyetlerde olduğu gibi zengin petrol, doğalgaz ve altın rezervlerine sahip değildir. Kırgızistan'ın en büyük endişesi büyük doğu komşusu Çin'dir. Çin'in şimdilik sadece ekonomik etki alanına giren Kırgızistan, bu büyük güç tarafından işgal edilme korkusunu taşımaktadır. Bu duruma tedbir olarak, bölgede kurulan milletlerarası teşkilatlara ve değişik ülkelerle ikili ilişkiler kurup geliştirerek Çin'in muhtemel hegemonyasından kurtulmak istemektedirler (Demir, 1998).

Fotoğraf 4. Kırgızistan'ın Başkenti Bişkek'ten görünüm.

Kırgızlar destan geleneğini çok canlı olarak yaşatmakta olan nadir halklardan birisidir. Bütün bir tarih geçmişlerini sözlü destanlarla dünden bugüne taşımışlardır. En büyük örneği olan Manas Destanı 16. yüzyılda yazıya geçirilmiştir. Yazıya geçirilmesine rağmen Manas Destanı'nın sözlü hayatı günümüze kadar devam etmiştir. Yazılı edebiyatta Cengiz Aytmatov ve Cengiz Dağcı yalnız Kırgızların değil, bütün Türk Dünyası'nın takdirle kabul ettiği ve dünya edebiyatında da dikkate alınan önemli yazarlar arasında yer almaktadır (Günay, 2010).

GSYİH (Milyar ABD dolar): 6,6

Nüfus: 5,7 milyon

Başlıca ticaret ortakları: Çin, Rusya, Kazakistan, Türkiye.

Başlıca ihracat kalemleri: Radyoaktif elementler, bakır, hurda, gıda, tekstil, pamuk, taze sebze/meyve

Başlıca ithalat kalemleri: Petrol yağları, tekstil ürünleri, otomotiv, gıda (Mfa.gov.tr, 22.04.2019).

2.3.5 Türkmenistan

Türkmenistan Cumhuriyeti, güneyde İran ve Afganistan, doğuda Özbekistan, kuzeyde Kazakistan, Hazar Gölü aracılığıyla da Azerbaycan ve Rusya ile komşudur. Türkmenistan Cumhuriyeti, 27 Ekim 1991'de bağımsızlığına kavuşmuştur. 488.100km²'lik bir alana sahiptir. Nüfusun %77'sini Türkmenler teşkil etmektedir. Türkmenlerin ardından sırasıyla; Özbekler, Ruslar, Kazaklar, Tatarlar, Azerbaycan Türkleri, Beyaz Ruslar, Ermeniler, Ukraynalılar gelmektedir. Nüfusunun %88 kadarı Sünni Müslüman, %10 kadarı Ortodoks'tur. Başkenti Aşkabat'tır (Demir,1998).

Türkmenistan, idari olarak merkezi Aşkabat olan Ahal, merkezi Nebitdağ olan Balkan, merkezi Daşoğuz olan Daşoğuz, merkezi Çarçov olan Lebap, merkezi Mari olan Mari adlı beş eyaletten oluşmaktadır. Eyaletler hem vali hem belediye başkanlığını ortak yürüten cumhurbaşkanınca atanan hakimler tarafından yönetilmektedir. Başkenti Aşkabat olan Türkmenistan'da tarihi Merv şehri de dahil olmak üzere eyaletlere bağlı 14 şehir bulunmaktadır. %87'si Türkmen olan nüfus, oranlara göre sırasıyla Özbek, Rus, Kazak, Azeri, Ermeni, Alman ve diğer gruplar bulunmaktadır. Türkmenistan'ın resmi dili Türkmencedir ve okuma - yazma oranı %98'dir (Günay, 2010).

Harita 7. Türkmenistan Cumhuriyeti Haritası

Türkmenistan, demokratik ve laik bir cumhuriyettir. Parlamenteoya dayalı başkanlık sistemi ile yönetilmektedir. Eğitimden sanata, teknolojiye bilim, ekonomiye ulaşan bütün alanlarda çağın gereklerini yerine getirerek kalkınma çabası içindedir. Dış ilişkilerini geliştirerek dünyadaki önemli sivil toplum örgütlerine üye olarak gelişmiş ülkeler arasında tanınmaya ve güçlenmeye çalışmaktadır (Günay, 2010).

Karasal iklime sahip olan Türkmenistan'ın büyük bölümü çöllerle kaplıdır ve fazla yağış almaz. Ekonomisi daha çok yeraltı kaynaklarına dayalıdır. Türkmenistan'da diğer Türk ülkelerine nazaran madencilik gelişmemiştir. Türkiye ile Türkmenistan arasında imzalanan Ekonomik ve Ticari İşbirliği Anlaşması'nda petrol, maden ve enerji kaynaklarının aranması, çıkarılması ve işletilmesi konularında mutabakata varılmıştır (Demir, 1998).

Fotoğraf 5. Başkent Aşgabat'tan bir görünüm

Bugün modern edebi akımlarla şekillenen Türkmen edebiyatı, hemen bütün Türk dünyasının ortak ve farklı birikimlerine aşina bir geçmişe dayalı olağanüstü zengin sözlü geleneğin mirasçısı olarak gelişimini sürdürmektedir. Bu mirası çağdaş ve orijinal bir üslupla romana dönüştüren Annaguli Nurmuhamet ve daha pek çok şair ve yazar, yeni Türkmen edebiyatının önemli temsilcileridir. Ayrıca Mahdumkulu gibi önemli bir edebiyatçı da Türkmenistanlıdır.

Türkmenistan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülke Türkiye olmuştur. Bugün iki ülke ilişkileri artarak devam etmektedir.

GSYİH (Milyar ABD dolar): 33,8

Nüfus: 5,4 milyon

Başlıca ticaret ortakları: Çin, Rusya, İran, Türkiye.

Başlıca ihracat kalemleri: Doğalgaz, petrol yağları, pamuk, altın, ham petrol, mineral, tekstil ürünleri.

Başlıca ithalat kalemleri: Demir-çelik ürünleri, inşaat malzemeleri ve motorlu araçları, altın, petrol yağları (Mfa.gov.tr, 22.04.2019).

2.3.6. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

Adanın ismi ilk kitabelerde “İsj” diye yazılmış sonra “Alaşın” şekline dönmüştür. İbrani belgelerinde “Kittim” olarak kaydedilmiştir. Kıbrıs adı ise Sümercedeki “bakır” anlamına gelen “Zubar” kelimesinden türetildiği düşünülmektedir “Kypros” şeklinde ise ilk kez Homeros’ta görülmektedir. Kıbrıs Akdeniz adaları içerisinde yüzölçümü bakımından 3. sırada yer almaktadır. Toplam yüzölçümü 9.250 km²’dir. Türkiye’ye Anamur’dan 71 km, Suriye’ye 100 km, Mısır’a 400 km, Yunanistan’a ise 800 km mesafededir. Ada’da 215 bin kuzeyde,562 bin ise güneyde olmak üzere toplam 677 bin Türk ve Rum nüfus yaşamaktadır (Bayram, 2011).

Harita 8. Kıbrıs Haritası

Kıbrıs 1571'de Osmanlı Devleti tarafından fethedilerek topraklarımıza katılmıştır. Daha sonra 1877-1878 (93 Harbi) 'de İngilizlere bırakılmıştır. O tarihten 1960 yılına kadar adadaki hakim unsur olan Türkler ve Rumlar eşit haklara sahip olarak yaşamışlardır. Daha sonra Rumların, Yunanistan'dan aldıkları destekle adayı ilhak etme düşünceleri neticesinde ilişkiler bozulmuş, Türklere yapılan zulüm ve eziyetlerin iyice artmasıyla 20 Temmuz 1974'te Türk ordusu adaya "Kıbrıs Barış Harekatı" çıkarma yapmış ve Kıbrıs'ın kuzeyini fethetmiştir.

Barış Harekatı'ndan sonra adada akan kan durmuştur. Kıbrıs'ın kuzeyi, Türklere, güneyi Rumlara ait olmuştur. 1983 yılına kadar adada yeniden Türk- Rum ortaklığına dayanan bir cumhuriyet kurulması için çaba harcanmıştır. Rumların uzlaşmaz tutumları ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ni kurmaları üzerine 15 Kasım 1983'te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kurulmuştur. İngiliz ve Rumların, adadaki Türk varlığına karşı yaptıkları haksızlıklara karşı uluslararası dünyaya meseleleri anlatmak ve Türk varlığını ve haklarını korumak üzere siyasi faaliyetleri Dr. Fazıl Küçük başlatmıştır. Daha sonra bu mücadele Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurucusu olan Rauf Denktaş tarafından yürütülmüştür. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bugüne kadar Türkiye Cumhuriyeti dışındaki devletler tarafından tanınmamıştır (Günay, 2010).

Fotoğraf 6. Başkent Lefkoşa'dan bir görünüm

1571 yılında Osmanlı fetihleriyle imparatorluğa katılan Kıbrıs'ın dili, kültürü ve sanatı Osmanlı ve Cumhuriyet Türkiye'sinin birikimini temsil etmektedir. Osmanlı'nın çöküşüyle İngiliz idaresine giren adadaki Türk varlığı, Cumhuriyetin kuruluş mücadelesinde görev almıştır. Kıbrıs Türk halkı, Türkiye'nin çağdaşlaşması için yapılan Atatürk devrimlerini günü gününe izleyerek hayata geçirmiştir. Osmanlı'nın yıkılışıyla ortaya çıkan ayrılıklar, dilde ve kültürde ayrılık doğurmamıştır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, eğitimden ekonomiye, sanattan

bilime Türkiye'deki ve yeni dünyadaki gelişmelere paralel olarak kalkınma sürecini devam ettirmektedir (Günay, 2010).

Bugün Kıbrıs çevresinde aranmakta olan doğal kaynaklar adayı tekrar dünya gündemine oturtmuştur. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, yine Yunanistan eksenli politikalarıyla hareket etmektedir ve birçok devlet adayı yakından izlemektedir. Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni yalnız bırakmak için Yunanistan, Mısır, İsrail, gibi ülkelerle ortak hareket edip doğal kaynak aramaları yaparak ada etrafında gerginliği yükseltmektedir. Rumların ve Yunanistan'ın diğer devletlerle işbirliği yaparak oluşturdukları bu ortam, sadece iki devlet ve ada ülkeleri arasındaki ilişkileri değil, dünya barışını da tehdit etmektedir.

2.4. İlgili Araştırmalar

Karaçalı (2012) ilköğretim ikinci kademe 7. sınıf öğrencilerinin Türk Dünyası algısının gerçek durum ile ne kadar örtüştüğünü araştırmıştır. Betimsel tarama modelinde gerçekleştirdiği araştırmasında veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış anket kullanmıştır. Geliştirdiği yarı yapılandırılmış anketinde Ankara ilinde 150, Sinop ilinde 149, Şanlıurfa ilinin Birecik ilçesinde 150 7. Sınıf öğrencisi olmak üzere toplam 449 kişiye uygulamıştır. Elde ettiği verilerin analizinde SPSS 17 istatistiksel yazılımından faydalanmıştır. Problem durumu ve alt problemleri oluşturan soruların çözümlenmesinde; frekans, aritmetik ortalama, standart sapma, gibi betimsel istatistikler ve t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanmıştır. 7. Sınıf öğrencilerinin zihin haritasında Türk Dünyası algısına yönelik toplam puanları cinsiyet ve atlası bulunma değişkenine göre kız öğrencilerin ve atlası olan öğrencilerin lehine anlamlı bir farklılık bulmuştur. Fakat harita inceleme ve okulunda Sosyal Bilgiler sınıfı/laboratuvarı olma değişkeni açısından anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Ancak Türk Dünyası algısı toplam puanları yaşadıkları il değişkenine ve sınıf mevcuduna göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Öğrencilerin Türk Dünyası ile ilgili bilgiyi en çok ders kitaplarından öğrendiği en az ise tarih kitaplarından öğrendikleri sonucuna ulaşmıştır. 7. sınıf öğrencilerinin doğru bildiği ülke sayısı incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık % 90'ının iki ve ikiden az ülke bildiği sonucuna varmıştır. 7 bağımsız Türk Cumhuriyeti'nden en fazla doğru bilinen ülke Türkiye olurken bunu sırasıyla K.K.T.C. Kazakistan, Azerbaycan, Türkmenistan, Özbekistan takip etmiştir. En az doğru cevaplanan Kırgızistan'ı doğru bilen öğrencilerin oranı ise sadece %1.5 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Bayram (2011) araştırmasında 1998 ve 2005 yılında hazırlanan İlköğretim Sosyal Bilgiler Eğitim Programları ve bu programı öğretebilmek için hazırlanan ders kitaplarını incelemiştir. Beş bölümden oluşan araştırmanın ilk bölümünde genel bir giriş yaparak tezin amacını belirtmiştir. İkinci bölümde dünya üzerinde yaşayan bağımsız Türk devletleri, özerk ve muhtar devletlerle azınlık halinde yaşayan Türkler genel hatları ile anlatarak okuyucuya tanıtmıştır. Üçüncü bölümde Sosyal Bilgiler Dersinin önemini belirterek, ders kitaplarının programı anlatmadaki yerini vurgulamıştır. Dördüncü bölümde ilgili program ve ders kitaplarında Türk dünyasına

nerelerde değinildiğini ve ne kadar yer verildiğini tespit etmiştir. Sonuç bölümünde ise Türk dünyasının İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde neden anlatılması gerektiği üzerinde durarak, yapılması gerekenlerle ilgili önerilerde bulunmuştur.

Topal (2014) niversite ğrencilerinin Türk Dünyası Coğrafyası farkındalık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yaptığı çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modelinden faydalanmış ve çalışmada veri toplama aracı olarak dört bölümden oluşan anket formunu kullanmıştır. Birinci bölümde öğrencilerin kişisel bilgilerini sormuş. İkinci bölümde özerk ve bağımsız Türk Cumhuriyetlerine ilişkin sorular sormuş, nc bölümde Türk Dünyası'na ilişkin tutum lği yer almış, dördüncü ve son bölümde Türk Dünyası Coğrafyasına ilişkin likert tipi sorulara yer vermiştir. Uşak niversitesi'nden 135 ğrenci ile pilot uygulama yapmış; nc bölümde yer alan Türk Dünyası Coğrafyasına ilişkin Tutum lğinde 9 maddeden oluşan tek boyutlu bir yapı elde etmiştir. Tutum lğinin cronbach alfa değeri .906 olarak hesaplanmış, 50 sorudan oluşan Türk Dünyası Coğrafyasına ilişkin Farkındalık anketinin güvenilirlik katsayısını ise .840 olarak bulmuştur. Araştırmasının evreninde Uşak niversitesi'nde okuyan öğrenciler; örneklemini ise Eğitim, Fen Edebiyat, Mühendislik, İktisadi İdari Bilimler, İşlami İlimler, İletişim ve Güzel Sanatlar Fakültelerinden tabakalı oranlı örnekleme yoluyla seçtiği 800 niversite ğrencisi oluşurmaktadır. Araştırmasının sonucunda niversite ğrencilerin Türk Dünyası Coğrafyası farkındalık düzeylerinin çok düşük olduğunu, niversite ğrencilerinin Türk Dünyası Coğrafyası farkındalık düzeylerinde cinsiyet, fakülte ve öğrenim gördükleri alan değişkenlerine göre anlamlı farklılaşma bulunduğunu, öğrenim gördükleri lise türü ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır.

Diktaş (2008) alışmasında Türk Cumhuriyetleri ve akraba topluluklarından Sakarya niversitesi'ne gelen ğrencilerin, Türkiye'nin imajı ve imajı etkileyen değişkenleri ortaya çıkarmayı amaçlamış, Türkiye'ye ve Türklere yönelik çağrışımları belirlemeye çalışmıştır. Öğrencilerin Türkiye'ye geldikten sonra Türklere karşı sahip oldukları yargılarda ilk 3 sene içerisinde değişiklik olduğunu tespit etmiş ve bu değişikliğin olumlu yönde olduğunu grmştir. Araştırma kapsamındaki ğrencilerin Türkleri mert, geleneklerine bağlı, misafirperver, kavgacı, inatçı, güvenilir, saygılı, cömert, barışsever, yardımsever, temiz, sıcakkanlı, alışkan,

kahraman ve cesur, merhametli, hoşgörölü ve nazik olarak niteledikleri görölmüştür. Araştırmaya göre, en az olumsuz sıfatlar Türkiye’de bir yıl ve daha az süredir bulunan öğrencilere aitken, en fazla olumsuz sıfat yoğunlaşması ise Türkiye’de 1 yıldan daha fazla süredir bulunan öğrencilere aittir. Araştırma kapsamındaki öğrenciler Türkiye ile kendi ülkelerin arasındaki yaşam tarzlarını benzer bulmamakta ve Türkiye’de kaldıkları süre arttıkça, öğrenimini tamamladıktan sonra Türkiye’de kalmak isteyenlerin oranının düştüğünü gözlemlemiştir. Öğrenciler, genel olarak Türkiye’de gördükleri muamelenin iyi olduğunu ve mezun olduktan sonra Türkiye ile ilişkilerinin devam etmesini istediklerini bildirmiştir. Türkiye’nin laik, dindar insanların yaşadığı, insan haklarına saygılı, modern, güvenilir, pahalı bir ülke olduğunu düşünenlerin oranının oldukça fazla olduğunu ve bunun Türkiye’de kalma süreleri ile ilişkisi olmadığını göstermiştir. Araştırma bulgularına göre araştırma kapsamındaki öğrencilerin Türkiye’ye dair algılamalarını etkileyen kitle iletişim araçlarından internetin; Türkiye’ye dair algılamalarında etkili olan en önemli olayın ise terör olayları olduğunu ortaya çıkarmıştır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, veri toplama araçları, Anketin geliştirilmesi süreci ve verilerin analizi ele alınmıştır.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın yöntemi genel tarama modelinde olup anket uygulamasına dayanmaktadır. "Genel tarama modelleri çok sayıda var olan elemandan oluşan evrende evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü veya bir bölümünden alınacak örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir" (Karasar, 2005). Bu yöntemde seçilen örneklem konunun bütününe genellenir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Balıkesir Üniversitesi'nde öğrenim gören üniversite öğrencileri, örnekleminin ise Fen – Edebiyat ve Necatibey Eğitim Fakültesi'nde 2018-2019 bahar döneminde öğrenim gören 202 öğrenci oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak iki bölümden oluşan anket formu kullanılmıştır. Veri toplama aracının ilk bölümünde öğrencilerin cinsiyet, yaş ve okuduğu fakülte bilgilerinden oluşan demografik bilgi formu yer almaktadır.

Anket formunun ikinci bölümünde araştırmacı tarafından geliştirilen ve bu çalışmada güvenilirlik geçerlik çalışmaları yapılan "Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Ölçeği" yer almaktadır. Ölçek beşli likert tipinde (1-hiç katılmıyorum, 5-kesinlikle katılıyorum) 64madde ve 3 boyut olarak planlanmıştır. Ölçekte 36 madde "Siyasi Algı", 18 madde "Sosyo-Kültürel Algı", 8 madde "Ekonomik Algı" boyutlarını oluşturmaktadır.

3.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmada ölçeklerin geçerlik çalışmaları kapsamında açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri; güvenirlik çalışması kapsamında madde analizi (madde toplam korelasyonu ve Cronbach Alpha) yöntemleri kullanılmıştır. Açıklayıcı faktör analizi birbiriyle ilişkili çok sayıda değişkeni bir araya getirerek, kavramsal olarak anlamlı daha az sayıda yeni değişkenler bulmayı, keşfetmeyi amaçlayan çok değişkenli bir istatistik olarak tanımlanabilir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010). Açıklayıcı faktör analizinde, değişkenler arasındaki ilişkilerden hareketle faktör bulmaya yönelik bir işlem gerçekleştirilir. Maddelerin ait oldukları faktördeki yük değerleri, diğer faktörlerdeki yük değerleri ve birden fazla faktördeki yükler arasındaki fark incelenir. Faktör analizinde aynı yapıyı ölçmeyen maddelerin ayıklanmasında faktör yük değerlerinin yüksek olmasına (0,45 ya da daha yüksek olması iyi bir ölçü olmakla birlikte bu oran 0,30'a kadar indirilebilir) ve maddelerin tek bir faktörde yüksek yük değerine, diğer faktörlerde düşük yük değerine sahip olmasına (her maddenin en yüksek faktör yüküne sahip olduğu faktör dışındaki faktörlerle faktör yük farkının en az 0,10 olmasına) dikkat edilmiştir (Büyüköztürk, 2011).

Doğrulayıcı faktör analizi, gizil değişkenler ile ilgili kuramların test edilmesine dayanan ve ileri düzey araştırmalarda kullanılan oldukça gelişmiş bir tekniktir. Daha önceden tanımlanmış ve sınırlandırılmış bir yapının, bir model olarak doğrulanıp doğrulanmadığının test edildiği bir analizdir. Doğrulayıcı faktör analizi yapısal eşitlik modellerinden biri olup yapısal eşitlik modellerinde model uyumunun değerlendirilmesinde yaygın olarak “Ki-kare istatistiğinin serbestlik derecesine oranı” (X^2/sd), “bireysel parametre tahminlerinin istatistiksel anlamlılığı” (t değeri), “kalıntılara dayanan uyum indeksleri” (SRMR, GFI), “bağımsız modele dayanan uyum indeksleri” (NNFI, CFI) ve “yaklaşık hataların ortalama karekökü (RMSEA)” olarak sınıflandırılan uyum indeksleri kullanılır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010). Model uyum indeksleri için beklenen katsayılar Çizelge 1’de yer almaktadır.

Çizelge 1. Model Uyum İndeksleri

Uyum İndeksleri	Kabul Edilebilir	Referans
χ^2/sd	< 5	Tabachnick and Fidell, 2001
RMSEA	$\leq 0,10$	Kelloway, 1989; Tabachnick and Fidell, 2001
SRMR	$\leq 0,08$	Hu and Bentler, 1999; Brown, 2006
GFI /NNFI / CFI	$\geq 0,90$	Kelloway, 1989; Schumacker and Lomax, 1996; Sümer, 2000; Hooper, Coughlan and Mullen, 2008; Tabachnick and Fidell, 2001; Thompson, 2004; Hu and Bentler, 1999; Thompson, 2004
Standart hata (min-max)	0,05 – 0,45	Bollen, 1989

Madde analizi yöntemlerinden Cronbach Alpha tekniği test puanları arasındaki tutarlığı incelemek amacıyla kullanılır. Diğer bir madde analizi yöntemi olan madde toplam korelasyonu test maddelerinden alınan puanlar ile testin toplam puanı arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla kullanılır ve her iki test ölçme aracındaki maddelerin benzer davranışları örneklediğini ve testin iç tutarlığının yüksek olduğunu gösterir. Genel olarak madde-toplam korelasyonu 0,30 ve daha yüksek olan maddelerin bireyleri iyi derecede ayırt ettiği; 0,20-0,30 arasında kalan maddelerin gerektiğinde teste alınabileceği söylenebilir. Cronbach Alpha iç tutarlığı göstermekte olup genellikle 0,70'in üzerinde olması beklenir (Büyüköztürk, 2011).

Ölçek geliştirme sonrasındaki betimsel çizelgelerde SPSS 21,0 paket programı kullanılmıştır. Öğrencilerin demografik bilgileri frekans ve yüzde çizelgesiyle; ölçek ve alt boyut puanları ortalama, standart sapma ve çarpıklık katsayılarıyla gösterilmiştir. Ölçek puanlarının normallik sınavında Çarpıklık (Skewness) katsayısı kullanılmıştır. Sürekli bir değişkenden elde edilen puanların normal dağılım özelliğinde kullanılan çarpıklık katsayısının (Skewness) ± 1 sınırları içinde kalması

puanların normal dağılımdan önemli bir sapma göstermediği şeklinde yorumlanabilir (Büyüköztürk, 2011). Yapılan normallik sınavında ölçek ve alt boyut puanlarının normal dağılım gösterdiği tespit edildiğinden ölçek ve alt boyut puanlarının cinsiyet, yaş ve okuduğu fakülteye göre karşılaştırılmasında bağımsız iki örneklem t testi kullanılmıştır. Analizlerde güven aralığı %95 (anlamlılık düzeyi 0,05 $p < 0,05$) olarak belirlenmiştir.

3.5. Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Analizleri

3.5.1. Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Ölçeğinin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Ölçeğinin açıklayıcı faktör analizinde KMO 0,85; Bartlett's küresellik testi anlamlılık düzeyi ise $p < 0,01$ olarak tespit edildiğinden 202 örneklemin açıklayıcı faktör analizi için yeterli olduğu gözlenmiştir. Açıklayıcı faktör analizi ilk sonuçları Çizelge 2'de yer almaktadır.

Çizelge 2. Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi İlk Sonuçları

Madde	F1	F2	F3	Madde	F1	F2	F3	Madde	F1	F2	F3
sys1	0,40	0,08	0,01	sys22	0,18	0,11	0,58	sos7	0,20	0,47	0,17
sys2	0,46	0,20	0,02	sys23	0,64	0,20	0,32	sos8	0,16	0,57	0,05
sys3	0,59	0,12	0,09	sys24	0,11	0,15	0,62	sos9	0,38	0,63	0,00
sys4	0,61	0,10	0,09	sys25	0,66	0,22	0,07	sos10	0,40	0,61	0,06
sys5	0,02	0,09	0,37	sys26	0,61	0,28	0,03	sos11	0,44	0,49	0,01
sys6	0,62	0,19	0,09	sys27	0,22	0,03	0,60	sos12	0,04	0,38	0,21
sys7	0,12	0,05	0,48	sys28	0,62	0,30	0,15	sos13	0,32	0,50	0,01
sys8	0,48	0,24	0,12	sys29	0,39	0,27	0,15	sos14	0,35	0,72	0,05
sys9	0,47	0,19	0,06	sys30	0,18	0,18	0,47	sos15	0,31	0,73	0,03
sys10	0,16	0,00	0,50	sys31	0,20	0,13	0,45	sos16	0,33	0,73	0,03
sys11	0,46	0,06	0,16	sys32	0,42	0,35	0,29	sos17	0,22	0,39	0,24
sys12	0,46	0,16	0,23	sys33	0,55	0,37	0,02	sos18	0,10	0,30	0,17
sys13	0,57	0,21	0,03	sys34	0,58	0,39	0,03	ekn1	0,06	0,05	0,53
sys14	0,51	0,11	0,08	sys35	0,53	0,32	0,02	ekn2	0,07	0,30	0,31
sys15	0,07	0,05	0,55	sys36	0,07	0,02	0,65	ekn3	0,09	0,39	0,37

sys16	0,61	0,04	0,04	sos1	0,18	0,56	0,19	ekn4	0,12	0,55	0,23
sys17	0,65	0,20	0,02	sos2	0,01	0,18	0,49	ekn5	0,12	0,05	0,65
sys18	0,54	0,04	0,17	sos3	0,06	0,45	0,27	ekn6	0,27	0,13	0,68
sys19	0,51	0,21	0,07	sos4	0,17	0,50	0,04	ekn7	0,18	0,07	0,60
sys20	0,63	0,15	0,04	sos5	0,23	0,61	0,07	ekn8	0,22	0,07	0,68
sys21	0,64	0,31	0,20	sos6	0,31	0,68	0,10				
Varyans (%)	15,57	14,71	7,10								
Toplam Varyans (%)	37,38										

Elde edilen ilk sonuçlara göre ölçekte yer alan 64 maddenin açıkladığı toplam varyans %37,38 düzeyindedir. Ölçekte 22 maddenin faktör yüklerinin ait olduğu boyutta düşük ve diğer faktörlerde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu maddeler çıkarılarak faktör analizi tekrarlanmış ve Çizelge 3'teki sonuçlar elde edilmiştir.

Çizelge 3. Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi İkinci Sonuçları

Madde	F1	F2	F3	Madde	F1	F2	F3
sys1	0,42	0,01	0,20	sys33	0,51	0,41	0,14
sys2	0,45	0,17	0,18	sys34	0,54	0,46	0,09
sys3	0,61	0,01	0,33	sys35	0,50	0,43	0,07
sys4	0,61	0,03	0,21	sos1	0,15	0,57	0,35
sys6	0,64	0,14	0,17	sos3	0,06	0,67	0,16
sys8	0,44	0,31	0,04	sos4	0,16	0,77	0,18
sys9	0,46	0,20	0,10	sos5	0,18	0,40	0,53
sys11	0,45	0,10	0,03	sos6	0,26	0,34	0,63
sys12	0,42	0,18	0,14	sos7	0,19	0,53	0,28
sys13	0,55	0,35	0,14	sos8	0,14	0,46	0,42
sys14	0,52	0,15	0,01	sos9	0,31	0,24	0,63
sys16	0,63	0,01	0,20	sos10	0,35	0,24	0,59
sys17	0,64	0,22	0,11	sos13	0,27	0,09	0,54
sys18	0,52	0,09	0,05	sos14	0,28	0,26	0,72
sys19	0,52	0,19	0,12	sos15	0,24	0,26	0,73

sys20	0,61	0,21	0,04	sos16	0,25	0,26	0,74
sys21	0,63	0,30	0,11	ekn1	0,05	0,31	0,42
sys23	0,67	0,16	0,13	ekn5	0,06	0,09	0,70
sys25	0,63	0,37	0,11	ekn6	0,22	0,09	0,72
sys26	0,59	0,35	0,04	ekn7	0,13	0,01	0,67
sys28	0,57	0,40	0,00	ekn8	0,17	0,21	0,68
Varyans (%)	19,33	17,72	7,32				
Toplam Varyans (%)	44,37						

Ölçekten 22 maddenin çıkarılmasıyla tekrarlanan ikinci açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre (Çizelge 3), kalan 42 maddenin açıkladığı toplam varyansın (%44,37), başlangıçtaki 64 maddeli yapının açıkladığı toplam varyansa göre (%37,38) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. İkinci açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ölçekte 13 maddenin faktör yüklerinin ait olduğu boyutta düşük ve diğer faktörlerde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu maddeler çıkarılarak faktör analizi tekrarlanmış ve Çizelge 4'teki sonuçlar elde edilmiştir.

Çizelge 4. Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Ölçeği Üçüncü Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Madde	F1	F2	F3	Madde	F1	F2	F3
sys1	0,39	0,02	0,26	sys20	0,61	0,25	0,07
sys2	0,43	0,11	0,27	sys21	0,65	0,31	0,12
sys3	0,58	0,10	0,37	sys23	0,68	0,12	0,13
sys4	0,60	0,00	0,26	sys25	0,66	0,32	0,08
sys6	0,64	0,12	0,20	sys26	0,61	0,31	0,12
sys8	0,45	0,21	0,15	sys28	0,62	0,29	0,03
sys9	0,47	0,18	0,12	sos1	0,14	0,65	0,29
sys11	0,47	0,02	0,05	sos3	0,02	0,73	0,18
sys12	0,44	0,05	0,20	sos4	0,13	0,80	0,13
sys13	0,58	0,30	0,06	sos7	0,23	0,50	0,14
sys14	0,52	0,12	0,04	ekn5	0,08	0,19	0,77
sys16	0,62	0,10	0,21	ekn6	0,26	0,19	0,76
sys17	0,65	0,23	0,12	ekn7	0,14	0,12	0,78
sys18	0,53	0,07	0,05	ekn8	0,21	0,27	0,71
sys19	0,55	0,22	0,08				

Varyans (%)	24,04	11,16	8,94				
Toplam Varyans (%)	44,14						

Ölçekten 13 maddenin çıkarılmasıyla tekrarlanan üçüncü açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre (Çizelge 4), kalan 29 maddenin açıkladığı toplam varyansın %44,14 düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Üçüncü açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ölçekte 1 maddenin faktör yüklerinin ait olduğu boyutta düşük ve diğer faktörlerde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu madde çıkarılarak faktör analizi tekrarlanmış ve Çizelge 5’teki sonuçlar elde edilmiştir.

Çizelge 5. Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Ölçeği Son Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Madde	F1	F2	F3	Madde	F1	F2	F3
sys2	0,43	0,14	0,23	sys20	0,62	0,24	0,07
sys3	0,58	0,09	0,34	sys21	0,65	0,32	0,11
sys4	0,61	0,02	0,23	sys23	0,68	0,12	0,11
sys6	0,64	0,12	0,18	sys25	0,67	0,31	0,07
sys8	0,45	0,19	0,16	sys26	0,60	0,32	0,09
sys9	0,47	0,19	0,10	sys28	0,63	0,27	0,06
sys11	0,48	0,06	0,08	sos1	0,14	0,65	0,29
sys12	0,45	0,01	0,24	sos3	0,03	0,74	0,16
sys13	0,58	0,30	0,07	sos4	0,14	0,81	0,12

sys14	0,52	0,14	0,02	sos7	0,24	0,52	0,13
sys16	0,62	0,10	0,20	ekn5	0,08	0,17	0,79
sys17	0,65	0,21	0,13	ekn6	0,27	0,20	0,76
sys18	0,54	0,05	0,08	ekn7	0,15	0,12	0,79
sys19	0,55	0,22	0,07	ekn8	0,22	0,29	0,69
Varyans (%)	24,58	11,46	9,06				
Toplam Varyans (%)	45,11						

Ölçekten 1 maddenin çıkarılmasıyla tekrarlanan son açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre (Çizelge 5), kalan 28 maddenin açıkladığı toplam varyansın (%45,11), başlangıçtaki 64 maddeli yapının açıkladığı toplam varyansa göre (%37,38) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Son açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ölçekte kalan 28 maddenin ait oldukları faktörlerde yüksek, diğer faktörlerde düşük faktör yüklerine sahip oldukları; faktör yüklerinin 0,43 ile 0,81 aralığında olduğu tespit edilmiştir. Faktörlerin açıkladıkları varyanslar sırasıyla %24,58 ; %11,46 ve %9,06 düzeyinde tespit edilmiştir. Açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre araştırmacı tarafından geliştirilen ölçeğin kalan 28 maddesinin “Siyasi Algı” (20 madde), “Sosyo-Kültürel Algı” (4 madde) ve “Ekonomik Algı” (4 madde) boyutlarında yer aldığı tespit edilmiştir (Çizelge 5).

3.5.2. Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

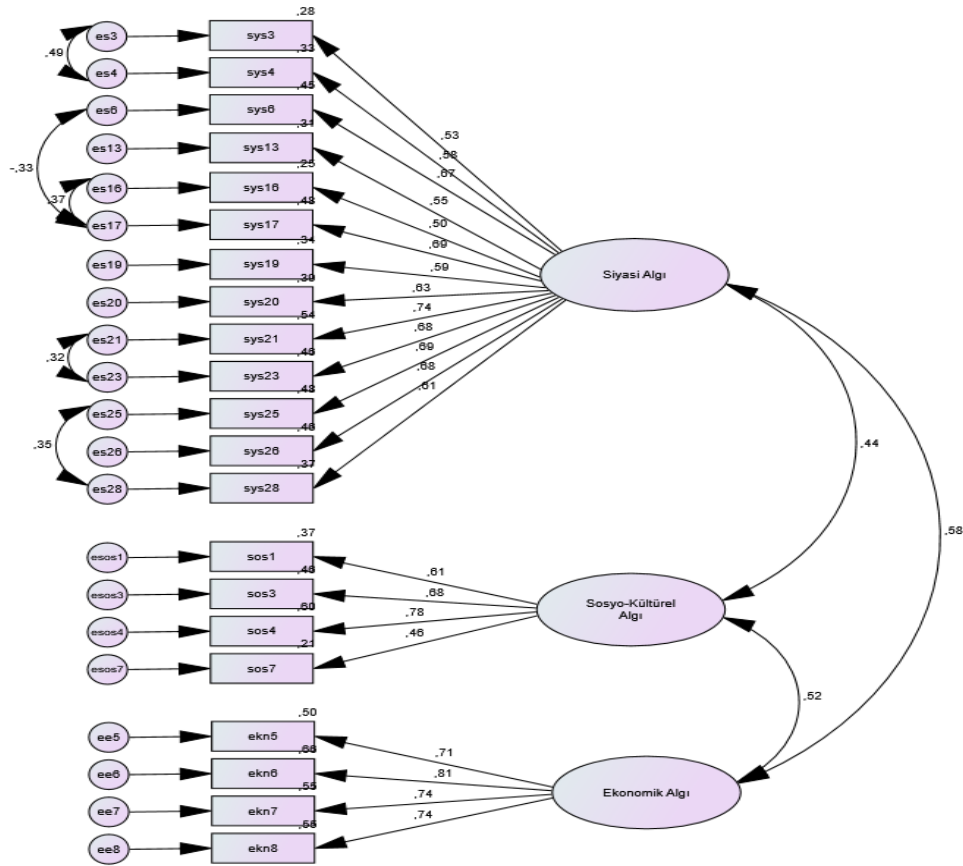
Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası algısı ölçeğinin açıklayıcı faktör analizi sonrası kalan 28 madde ve 3 boyutlu yapısı ile gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizi ilk ve son sonuçlarına ait model uyum indeks değerleri Çizelge 6’da gösterilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi ilk sonuçlarına göre model uyum

indekslerinin yeterli düzeylerde olmadığı, faktör yüklerinin uygun aralıklarda olmadığı tespit edildiğinden faktör yükü düşük maddeler çıkarılarak doğrulayıcı faktör analizi tekrarlanmış ve Çizelge 6'daki sonuçlar elde edilmiştir.

Çizelge 6. Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Ölçeği Model Uyum İndeksleri

Model Uyum İndeksi	İlk DFA 28 madde 3 boyut	Son DFA 21 madde 3 boyut
X ² /sd	1,97	1,39
RMSEA	0,07	0,04
SRMR	0,07	0,06
GFI	0,81	0,90
NNFI	0,82	0,95
CFI	0,84	0,96
Faktör yükü (min/max)	0,39 / 0,81	0,46 / 0,81
Standart hata (min/max)	0,10 / 0,22	0,10 / 0,21
Faktörler arası korelasyon (min/max)	0,46 / 0,56	0,44 / 0,58

Doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ölçekten 7 maddenin çıkarılması ve modifikasyon önerilerine uygun kovaryans bağlantıları ile model uyum indekslerinin genel olarak iyi ve çok iyi düzeylere ulaştığı, faktör yüklerinin yüksek, faktörler arası korelasyon katsayısının uygun aralıklarda olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 6) faktör yüklerine ait "t" değerlerinin 0,01 düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Şekil 1’de Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Ölçeği DFA Diyagramı gösterilmiştir.

Şekil 1: Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Ölçeği DFA Diyagramı

4. BULGULAR VE YORUM

Geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları tamamlanan anket formu Balıkesir Üniversitesi'nin örneklem olarak seçilen Fen Edebiyat Fakültesi ile Necatibey Eğitim Fakültesi'nin farklı bölümlerinde öğrenim gören, araştırmaya katılmaya gönüllü 202 öğrenciye uygulanmıştır. Anket formundan elde edilen veriler çizelgeleştirilerek yorumlanmıştır. Çizelgelerde dağılımları göstermek üzere frekans ve % değerleri, ikili değişkenlere ait puan dağılım değerlerini göstermek üzere ise bağımsız t testi kullanılmıştır. Çizelge 7 öğrencilerin cinsiyete göre dağılımını göstermektedir.

Çizelge 7. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	n	%
Kadın	142	70,3
Erkek	60	29,7

Çizelge 7'ye göre araştırmaya katılan öğrencilerin %70,3'ü Kadın, %29,7'si erkektir. Araştırmada kız öğrencilerin katılımın yüksek olması öğrencilerin bu çalışmaya katılma konusunda daha istekli olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Çizelge 8 öğrencilerin yaş gruplarına göre dağılımını göstermektedir.

Çizelge 8. Öğrencilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Grupları	n	%
18-20 yaş	115	56,9
21-24 yaş	87	43,1

Çizelge 8'e göre Araştırmaya katılan öğrencilerin %56,9'u 18-20 yaş, %43,1'i 21-24 yaş grubundadır. Bu durum ankete katılan öğrencilerin birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar farklı sınıf düzeyinde olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Çizelge 9. Öğrencilerin fakülteye göre dağılımını göstermektedir

Çizelge 9. Öğrencilerin Fakülteye Göre Dağılımı

Fakülte	n	%
Necatibey Eğitim Fakültesi	81	40,1
Fen-Edebiyat Fakültesi	121	59,9

Çizelge 9'a göre öğrencilerin %40,1'i Necatibey Eğitim Fakültesi, %59,9'u Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencisidir. Fen-Edebiyat Fakültesinin 2. öğretim programlarının olması ve öğrenci sayısının Eğitim Fakültesine göre daha fazla olması bu durumun nedeni olarak gösterilebilir. Çizelge 10 öğrencilerin siyasi algı alt boyutundaki ifadelerine verilen cevapların dağılımını göstermektedir.

Çizelge 10. Öğrencilerin Siyasi Algı Alt Boyutundaki İfadelere Verilen Cevapların Dağılımı

Madde ve Boyut		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılıyorum	Kararsızım
3. Rusya federasyonu Türk Birliğine karşıdır. Türk Dünyasının bir olmasını ve birlikte yaşamasını desteklemez.	n	6	22	64	66	44
	%	3,0	10,9	31,7	32,7	21,8
4. Çin Halk Cumhuriyeti Türk Birliğine karşıdır. Türk Dünyasının bir olmasını ve birlikte yaşamasını desteklemez.	n	8	20	69	66	39
	%	4,0	9,9	34,2	32,7	19,3
6. A.B.D Türk Birliğine karşıdır. Türk Dünyasının bir olmasını ve birlikte yaşamasını desteklemez.	n	8	13	35	68	78
	%	4,0	6,4	17,3	33,7	38,6
13. Bağımsız Türk Devletleri, Özerk ve Muhtar Türk bölgeleriyle bağımlı güçlendirmeli bu bölgelere daha fazla ilgi göstermelidir.	n	14	12	70	63	43
	%	6,9	5,9	34,7	31,2	21,3
16. Türk Dünyası Anadolu'yu, Suriye ve Irak'ın kuzeyini de içinde barındırır.	n	12	27	72	56	35
	%	5,9	13,4	35,6	27,7	17,3
17. Türk Dünyası Sınırlarına Balkanlar ve Kafkaslar dahildir.	n	10	22	61	69	40
	%	5,0	10,9	30,2	34,2	19,8
19. Türk Dünyasının yüzölçümü en	n	13	14	94	53	28

büyük ülkesi Kazakistan'dır.	%	6,4	6,9	46,5	26,2	13,9
20. Irak ve Suriye kuzeyi Türkmene olarak adlandırılır.	n	12	24	98	44	24
	%	5,9	11,9	48,5	21,8	11,9
21. Doğu Türkistan'ın bağımsızlığını destekliyorum.	n	12	14	52	59	65
	%	5,9	6,9	25,7	29,2	32,2
23. Kırım ve Tataristan'ın bağımsızlığını destekliyorum.	n	10	9	77	61	45
	%	5,0	4,5	38,1	30,2	22,3
25. Türk Devletleri birlikte olursa Türkler dünya siyasetine yön verecek kuvvete ulaşmaya büyük bir adım atar.	n	13	10	44	66	69
	%	6,4	5,0	21,8	32,7	34,2
26. Türk Devletleri arasında AET tarzı bir oluşumu desteklerim	n	10	7	115	36	34
	%	5,0	3,5	56,9	17,8	16,8
28. Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kardeş ülkelerdir.	n	15	9	37	73	68
	%	7,4	4,5	18,3	36,1	33,7
	%	6,4	3,5	29,2	34,7	26,2

Çizelge 10'a göre öğrencilerin siyasi algı boyutunda verdikleri cevaplara bakıldığında en yüksek algının "Türk Dünyasının yüzölçümü en büyük ülkesi Kazakistan'dır. " ifadesi yer almaktadır. Öğrenciler %46,5 kesinlikle katılıyorum, %26,2 katılıyorum, %13,9 kararsızım yönünde görüş bildirmişlerdir. Bunu "Rusya federasyonu Türk birliğine karşıdır. Türk Dünyasının bir olmasını ve birlikte yaşamasını desteklemez" ifadesi takip eder. Bu konuda öğrenciler %31,7 kesinlikle katılıyorum, % 32,7 katılıyorum, %21,8 kararsızım yönünde görüş bildirmişlerdir. Bir diğer en yüksek algı ifadesi "Çin Halk Cumhuriyeti Türk Birliğine karşıdır. Türk Dünyasının bir olmasını ve birlikte yaşamasını desteklemez" ifadesidir. Bu konuda öğrenciler % 34,2 kesinlikle katılıyorum, % 32,7 katılıyorum, % 19,3 kararsızım yönünde görüş bildirmişlerdir. Türk Dünyasının siyasi sınırlarına ait algıyla ilgili verdikleri cevaplarda "Anadolu'yu, Suriye ve Irak'ın kuzeyini de içinde barındırır" ifadesine %35,6 kesinlikle katılıyorum, % 27,7 katılıyorum, % 17,3 kararsızım şeklinde görüş bildirirken yine "Irak ve Suriye kuzeyi Türkmeneli olarak adlandırılır" ifadelerine ise %48,5 kesinlikle katılıyorum, % 21,8 katılıyorum, % 11,9 kararsızım şeklinde görüş bildirerek bu konudaki algılarının yüksek olduğunu göstermişlerdir. Öğrenciler çok yüksek oranda "Türk Devletleri arasında AET tarzı bir oluşumu desteklerim" ifadesine katılım göstermişlerdir. Bu ifadeye % 56,9 kesinlikle katılıyorum, % 17,8 katılıyorum, % 16,8 kararsızım yönünde görüş bildirmişlerdir. Çizelge 11 öğrencilerin sosyo-kültürel algı alt boyutundaki ifadelere verdikleri cevapların dağılımını göstermektedir.

Çizelge 11. Sosyo-Kültürel Algı Alt Boyutundaki İfadelere Verilen Cevapların Dağılımı

Madde ve Boyut		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım
1. Kişilerin mezun olduğu okulların onların Türk Dünyası algısını etkilediğini düşünüyorum	n	15	25	58	65	39
	%	7,4	12,4	28,7	32,2	19,3
3. Kişilerin tuttuğu takımların onların Türk Dünyası algısını etkilediği doğrudur.	n	20	50	73	41	18
	%	9,9	24,8	36,1	20,3	8,9
4. Kişilerin dinledikleri müzikler onların Türk Dünyası algısını etkiler.	n	14	37	58	60	33
	%	6,9	18,3	28,7	29,7	16,3
7. Süreli yayınlar toplumun Türk Dünyası algısını Olumlu yönde etkiler.	n	16	19	99	47	21
	%	7,9	9,4	49,0	23,3	10,4
	%	6,4	3,5	29,2	34,7	26,2

Çizelge 11'e göre öğrenciler sosyo kültürel algı alt boyutunda "Kişilerin tuttuğu takımların onların Türk Dünyası algısını etkilediği doğrudur." ifadesine %36,1 kesinlikle katılıyorum, %20,3 katılıyorum, %8,9 kararsızım şeklinde cevap vermişlerdir. Bu durum, kişilerin desteklediği takımla ülkeye olan ilgilerinin ilişkili olduğunu göstermesi bakımından anlamlıdır. Bunu "süreli yayınlar toplumun Türk Dünyası algısını olumlu yönde etkiler" ifadesi izler. Bu ifadeye öğrenciler %29,2 kesinlikle katılıyorum,%34,7 katılıyorum, %26,2 kararsızım şeklinde cevap vermişlerdir. Bir diğer iki ifade ise "Kişilerin mezun olduğu okulların onların Türk

Dünyası algısını etkilediğini düşünüyorum" ve "Kişilerin dinledikleri müzikler onların Türk Dünyası algısını etkiler" şeklindedir. Yine bu ifadelere %28'in üzerinde kesinlikle katılıyorum, %34,7 ve %32,2 katılıyorum şeklinde görüş bildirmişlerdir. Çizelge 12, ekonomik algı alt boyutundaki ifadelere verilen cevapların dağılımını göstermektedir.

Çizelge 12. Ekonomik Algı Alt Boyutundaki İfadelere Verilen Cevapların Dağılımı

Madde ve Boyut		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım
5. Türk Dünyası ekonomisi Sanayi ve teknoloji alanına daha fazla yatırım yapıp ekonomik, siyasi ve askeri alanda gelişmelidir.	n	13	10	41	71	67
	%	6,4	5,0	20,3	35,1	33,2
6. Türk Devletleri arasındaki ticari hacmin artması Türk Birliği açısından olumlu gelişme olarak değerlendirilir.	n	8	9	59	69	57
	%	4,0	4,5	29,2	34,2	28,2
7. Ülkemizde olmayan yeraltı kaynaklarını diğer Türk ülkelerinden almamız hem ilişkimizi hem ekonomimizi güçlendirir.	n	7	17	54	75	49
	%	3,5	8,4	26,7	37,1	24,3
8. Bakü - Tiflis - Kars Demiryolu başlangıç olarak Türk Dünyası ulaşımı açısından değerli bir adımdır.	n	13	7	59	70	53
	%	6,4	3,5	29,2	34,7	26,2

Çizelge 12 incelendiğinde öğrencilerin ekonomik algı boyutunda "Türk Devletleri arasındaki ticari hacmin artması Türk Birliği açısından olumlu gelişme olarak değerlendirilir." ifadesine %29,2 kesinlikle katılıyorum, %34,2 katılıyorum, %28,2 kararsızım şeklinde cevap vermişlerdir. Bu ifadeyi "Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu başlangıç olarak Türk Dünyası ulaşımı açısından değerli bir adımdır." ifadesi izlemektedir. Öğrenciler bu ifadeye %29,2 kesinlikle katılıyorum, %34,7 katılıyorum, %26,2 kararsızım şeklinde cevap vererek bu konuda Türk devletleri arasındaki işbirliğinin ekonomik gelişme üzerinde etkili olduğunu algıladıklarını söylemek mümkündür. Çizelge 13, cinsiyete göre siyasi algı puan dağılımlarının karşılaştırılmasını göstermektedir.

Çizelge 13. Cinsiyete Göre Siyasi Algı Puan Dağılımlarının Karşılaştırılması

Madde	Cinsiyet	n		SS	t	p
3. Rusya federasyonu Türk Birliğine karşıdır. Türk Dünyasının bir olmasını ve birlikte yaşamasını desteklemez.	Kadın	142	3,51	0,99	-1,84	0,067
	Erkek	60	3,80	1,12		
4. Çin Halk Cumhuriyeti Türk Birliğine karşıdır. Türk Dünyasının bir olmasını ve birlikte yaşamasını desteklemez.	Kadın	142	3,39	0,97	-3,17	0,002
	Erkek	60	3,88	1,12		
6. A.B.D Türk Birliğine karşıdır. Türk Dünyasının bir olmasını ve birlikte yaşamasını desteklemez.	Kadın	142	3,87	1,10	-1,87	0,063
	Erkek	60	4,18	1,02		
13. Bağımsız Türk Devletleri, Özerk ve Muhtar Türk bölgeleriyle bağımlı güçlendirmeli bu bölgelere daha fazla ilgi göstermelidir.	Kadın	142	3,47	1,00	-1,35	0,179
	Erkek	60	3,70	1,31		
16. Türk Dünyası Anadolu'yu, Suriye ve Irak'ın kuzeyini de içinde barındırır.	Kadın	142	3,29	1,02	-1,65	0,101
	Erkek	60	3,57	1,25		

17. Türk Dünyası Sınırlarına Balkanlar ve Kafkaslar dahildir.	Kadın	142	3,41	1,03	-2,49	0,014
	Erkek	60	3,82	1,16		
19. Türk Dünyasının yüzölçümü en büyük ülkesi Kazakistan'dır.	Kadın	142	3,31	0,88	-0,68	0,496
	Erkek	60	3,42	1,29		
20. Irak ve Suriye kuzeyi Türkmeneli olarak adlandırılır.	Kadın	142	3,10	0,83	-2,64	0,009
	Erkek	60	3,50	1,30		
21. Doğu Türkistan'ın bağımsızlığını destekliyorum.	Kadın	142	3,65	1,09	-1,76	0,080
	Erkek	60	3,97	1,29		
23. Kırım ve Tataristan'ın bağımsızlığını destekliyorum.	Kadın	142	3,44	0,98	-3,47	0,001
	Erkek	60	3,98	1,08		
25. Türk Devletleri birlikte olursa Türkler dünya siyasetine yön verecek kuvvete ulaşmaya büyük bir adım atar.	Kadın	142	3,80	1,10	-0,68	0,495
	Erkek	60	3,92	1,25		
26. Türk Devletleri arasında AET tarzı bir oluşumu desteklerim	Kadın	142	3,28	0,85	-2,26	0,025
	Erkek	60	3,62	1,19		
28. Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kardeş ülkelerdir.	Kadın	142	3,81	1,04	-0,60	0,552
	Erkek	60	3,92	1,42		

Çizelge 13 incelediğinde cinsiyete göre öğrencilerin aldıkları puanların dağılımına bakıldığında "Çin Halk Cumhuriyeti Türk Birliğine karşıdır, Türk Dünyasının bir olmasını ve birlikte yaşamasını desteklemez" ifadesinde kızlar 3,39, erkekler 3,88 puan almışlardır. "A.B.D Türk Birliğine karşıdır. Türk Dünyasının bir olmasını ve birlikte yaşamasını desteklemez" ifadesine erkekler 4,18, kızlar 3,87 puan almışlardır. "Kırım ve Tataristan'ın bağımsızlığını destekliyorum" ifadesinde erkekler 3,98 kızlar 3,44 puan almışlardır. "Türk Devletleri arasında AET tarzı bir oluşumu desteklerim" ifadelerinde erkekler 3,62 kızlar 3,28 puan almışlardır. Bu durumda az da olsa erkeklerin lehine bir durum olduğu görülmektedir.

Çizelge 14 Cinsiyete Göre Sosyo-Kültürel Algı Puan Dağılımlarının Karşılaştırılması

Madde ve Boyut	Cinsiyet	n		SS	t	p
1. Kişilerin mezun olduğu okulların onların Türk Dünyası algısını etkilediğini düşünüyorum	Kadın	142	3,43	1,07	-0,11	0,909
	Erkek	60	3,45	1,33		
3. Kişilerin tuttuğu takımların onların Türk Dünyası algısını etkilediği doğrudur.	Kadın	142	2,92	1,08	-0,26	0,795
	Erkek	60	2,97	1,15		
4. Kişilerin dinledikleri müzikler onların Türk Dünyası algısını etkiler.	Kadın	142	3,34	1,07	0,68	0,495
	Erkek	60	3,22	1,33		
7. Süreli yayınlar toplumun Türk Dünyası algısını Olumlu yönde etkiler.	Kadın	142	3,29	0,91	2,19	0,030
	Erkek	60	2,95	1,20		

Çizelge 14 incelendiğinde öğrencilerin cinsiyete göre puan değerleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. $p > 0.05$ Puan değerleri arasında çok düşük düzeyde anlamlı bir farkın kadınların lehine "sürekli yayınlar toplumun Türk Dünyası algısını Olumlu yönde etkiler" ifadesinde olduğu görülmektedir. Bu ifadede kızlar 3,29, erkekler 2,95 puan almışlardır. Çizelge 15 öğrencilerin cinsiyete göre siyasi algı puanlarının dağılımının karşılaştırmasını göstermektedir.

Çizelge 15. Cinsiyete göre ekonomik Algı Puan Dağılımlarının Karşılaştırılması

Madde	Cinsiyet	n		SS	t	p
5. Türk Dünyası ekonomisi Sanayi ve teknoloji alanına daha fazla yatırım yapıp ekonomik, siyasi ve askeri alanda gelişmelidir.	Kadın	142	3,85	1,11	0,16	0,872
	Erkek	60	3,82	1,21		
6. Türk Devletleri arasındaki ticari hacmin artması Türk Birliği açısından olumlu gelişme olarak değerlendirilir.	Kadın	142	3,75	0,96	-0,75	0,451
	Erkek	60	3,87	1,20		
7. Ülkemizde olmayan yeraltı kaynaklarını diğer Türk ülkelerinden almamız hem ilişkimizi hem ekonomimizi güçlendirir.	Kadın	142	3,68	0,94	-0,57	0,572
	Erkek	60	3,77	1,24		
8. Bakü - Tiflis - Kars Demiryolu başlangıç olarak Türk Dünyası ulaşımı açısından değerli bir adımdır.	Kadın	142	3,72	0,98	0,21	0,836
	Erkek	60	3,68	1,32		

Çizelge 15 incelendiğinde cinsiyete göre öğrencilerin ekonomik algı puanlarının birbirine çok yakın olduğu görülmekte ve aralarında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. $p > 0,05$. Aldıkları puana göre "Türk Devletleri arasındaki ticari hacmin artması Türk Birliği açısından olumlu gelişme olarak değerlendirilir" ifadesinde kızlar 3,75, erkekler 3,87 puan almışlardır. Bu ifadede erkeklerin lehine

bir durum olduğunu söylemek mümkündür. Çizelge 16 öğrencilerin yaş gruplarına göre siyasi algı puanlarının dağılımının karşılaştırmasını göstermektedir.

Çizelge 16. Yaş Gruplarına Göre Siyasi Algı Puanlarının Dağılımının Karşılaştırılması

Madde	Yaş Grupları	n		SS	t	p
3. Rusya federasyonu Türk Birliğine karşıdır. Türk Dünyasının bir olmasını ve birlikte yaşamasını desteklemez.	18-20 yaş	115	3,57	1,11	-0,32	0,752
	21-24 yaş	87	3,62	0,94		
4. Çin Halk Cumhuriyeti Türk Birliğine karşıdır. Türk Dünyasının bir olmasını ve birlikte yaşamasını desteklemez.	18-20 yaş	115	3,47	1,07	-1,03	0,306
	21-24 yaş	87	3,62	0,99		
6. A.B.D Türk Birliğine karşıdır. Türk Dünyasının bir olmasını ve birlikte yaşamasını desteklemez.	18-20 yaş	115	4,04	1,05	1,18	0,240
	21-24 yaş	87	3,86	1,12		
13. Bağımsız Türk Devletleri, Özerk ve Muhtar Türk bölgeleriyle bağıni güçlendirmeli bu bölgelere daha fazla ilgi göstermelidir.	18-20 yaş	115	3,57	1,09	0,51	0,612
	21-24 yaş	87	3,49	1,12		
16. Türk Dünyası Anadolu'yu, Suriye ve Irak'ın kuzeyini de içinde barındırır.	18-20 yaş	115	3,29	1,13	-1,25	0,211
	21-24 yaş	87	3,48	1,06		
17. Türk Dünyası Sınırlarına Balkanlar ve Kafkaslar dahildir.	18-20 yaş	115	3,43	1,09	-1,44	0,151
	21-24 yaş	87	3,66	1,05		
19. Türk Dünyasının yüzölçümü en büyük ülkesi Kazakistan'dır.	18-20 yaş	115	3,24	0,99	-1,58	0,115
	21-24 yaş	87	3,47	1,04		

20. Irak ve Suriye kuzeyi Türkmeneli olarak adlandırılır.	18-20 yaş	115	3,10	0,98	-1,86	0,064
	21-24 yaş	87	3,37	1,02		
21. Doğu Türkistan'ın bağımsızlığını destekliyorum.	18-20 yaş	115	3,70	1,16	-0,61	0,543
	21-24 yaş	87	3,80	1,15		
23. Kırım ve Tataristan'ın bağımsızlığını destekliyorum.	18-20 yaş	115	3,54	1,05	-1,02	0,308
	21-24 yaş	87	3,69	1,03		
25. Türk Devletleri birlikte olursa Türkler dünya siyasetine yön verecek kuvvete ulaşmaya büyük bir adım atar.	18-20 yaş	115	3,80	1,18	-0,45	0,653
	21-24 yaş	87	3,87	1,11		
26. Türk Devletleri arasında AET tarzı bir oluşumu desteklerim	18-20 yaş	115	3,35	0,95	-0,56	0,576
	21-24 yaş	87	3,43	1,01		
28. Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kardeş ülkelerdir.	18-20 yaş	115	3,82	1,20	-0,34	0,734
	21-24 yaş	87	3,87	1,11		

Çizelge 16 ya göre öğrencilerin yaş grupları arasında siyasi algı puanlarının birbirine çok yakın olduğu ve aralarında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. $p > 0,05$.

Çizelge 17 öğrencilerin yaş gruplarına göre Sosyo-Kültürel Algı Puanlarının dağılımının karşılaştırılmasını göstermektedir.

Çizelge 17. Yaş Gruplarına Göre Sosyo-Kültürel Algı Puanlarının Dağılımının Karşılaştırılması

Madde	Yaş Grupları	n		SS	t	p
1. Kişilerin mezun olduğu okulların onların Türk Dünyası algısını etkilediğini düşünüyorum	18-20 yaş	115	3,47	1,15	0,48	0,632
	21-24 yaş	87	3,39	1,16		
3. Kişilerin tuttuğu takımların onların Türk Dünyası algısını etkilediği doğrudur.	18-20 yaş	115	2,95	1,12	0,18	0,857
	21-24 yaş	87	2,92	1,07		
4. Kişilerin dinledikleri müzikler onların Türk Dünyası algısını etkiler.	18-20 yaş	115	3,24	1,14	-0,83	0,408
	21-24 yaş	87	3,38	1,16		
7. Süreli yayınlar toplumun Türk Dünyası algısını Olumlu yönde etkiler.	18-20 yaş	115	3,14	1,01	-0,79	0,431
	21-24 yaş	87	3,25	1,03		

Çizelge 17 ye göre öğrencilerin Sosyo-kültürel algılarının puan dağılımlarında yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. $p>0,05$. Çizelge 18. Yaş Gruplarına Ekonomik Algı Puanlarının dağılımının karşılaştırılması göstermektedir.

Çizelge 18 Yaş Gruplarına Göre Ekonomik Algı Puanlarının Dağılımının Karşılaştırılması

Madde	Yaş Grupları	n		SS	t	p
5. Türk Dünyası ekonomisi Sanayi ve teknoloji alanına daha fazla yatırım yapıp ekonomik, siyasi ve askeri alanda gelişmelidir.	18-20 yaş	115	3,73	1,24	-1,53	0,127
	21-24 yaş	87	3,98	0,96		
6. Türk Devletleri arasındaki ticari hacmin artması Türk Birliği açısından olumlu gelişme olarak değerlendirilir.	18-20 yaş	115	3,77	1,14	-0,27	0,789
	21-24 yaş	87	3,80	0,87		
7. Ülkemizde olmayan yeraltı kaynaklarını diğer Türk ülkelerinden almamız hem ilişkimizi hem ekonomimizi güçlendirir.	18-20 yaş	115	3,68	1,17	-0,39	0,698
	21-24 yaş	87	3,74	0,84		
8. Bakü - Tiflis - Kars Demiryolu başlangıç olarak Türk Dünyası ulaşımı açısından değerli bir adımdır.	18-20 yaş	115	3,68	1,21	-0,44	0,658
	21-24 yaş	87	3,75	0,92		

Çizelge 18 e göre yaş grupları arasında ekonomik algı puanları arasında belirgin bir anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir. $p>0,05$. Çizelge 19 fakülteye göre siyasi algı puan dağılımlarının karşılaştırılmasını göstermektedir.

Çizelge 19. Fakülteye Göre Siyasi Algı Puan Dağılımlarının Karşılaştırılması

Madde	Fakülte	n		SS	t	p
3. Rusya federasyonu Türk Birliğine karşıdır. Türk Dünyasının bir olmasını ve birlikte yaşamasını desteklemez.	Necatibey Eğitim Fakültesi	81	3,73	0,92	1,51	0,133
	Fen-Edebiyat	121	3,50	1,10		
4. Çin Halk Cumhuriyeti Türk Birliğine karşıdır. Türk Dünyasının bir olmasını ve birlikte yaşamasını desteklemez.	Necatibey Eğitim Fakültesi	81	3,58	0,85	0,51	0,610
	Fen-Edebiyat	121	3,50	1,15		
6. A.B.D Türk Birliğine karşıdır. Türk Dünyasının bir olmasını ve birlikte yaşamasını desteklemez.	Necatibey Eğitim Fakültesi	81	3,98	0,95	0,11	0,915
	Fen-Edebiyat	121	3,96	1,17		
13. Bağımsız Türk Devletleri, Özerk ve Muhtar Türk bölgeleriyle bağımlı güçlendirmeli bu bölgelere daha fazla ilgi göstermelidir.	Necatibey Eğitim Fakültesi	81	3,51	1,01	-0,35	0,725
	Fen-Edebiyat	121	3,56	1,16		
16. Türk Dünyası Anadolu'yu, Suriye ve Irak'ın kuzeyini de içinde barındırır.	Necatibey Eğitim Fakültesi	81	3,44	0,92	0,77	0,441
	Fen-Edebiyat	121	3,32	1,21		
17. Türk Dünyası Sınırlarına Balkanlar ve Kafkaslar dahildir.	Necatibey Eğitim Fakültesi	81	3,54	0,94	0,15	0,885
	Fen-Edebiyat	121	3,52	1,17		
19. Türk Dünyasının yüzölçümü en büyük ülkesi Kazakistan'dır.	Necatibey Eğitim Fakültesi	81	3,31	0,78	-0,38	0,707

	Fen-Edebiyat	121	3,36	1,15		
20. Irak ve Suriye kuzeyi Türkmeneli olarak adlandırılır.	Necatibey Eğitim Fakültesi	81	3,37	0,84	1,78	0,077
	Fen-Edebiyat	121	3,12	1,09		
21. Doğu Türkistan'ın bağımsızlığını destekliyorum.	Necatibey Eğitim Fakültesi	81	3,77	0,98	0,18	0,857
	Fen-Edebiyat	121	3,74	1,26		
23. Kırım ve Tataristan'ın bağımsızlığını destekliyorum.	Necatibey Eğitim Fakültesi	81	3,63	0,95	0,29	0,774
	Fen-Edebiyat	121	3,59	1,09		
25. Türk Devletleri birlikte olursa Türkler dünya siyasetine yön verecek kuvvete ulaşmaya büyük bir adım atar.	Necatibey Eğitim Fakültesi	81	3,80	1,03	-0,30	0,768
	Fen-Edebiyat	121	3,85	1,22		
26. Türk Devletleri arasında AET tarzı bir oluşumu desteklerim	Necatibey Eğitim Fakültesi	81	3,31	0,82	-0,87	0,386
	Fen-Edebiyat	121	3,43	1,06		
28. Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kardeş ülkelerdir.	Necatibey Eğitim Fakültesi	81	3,88	1,03	0,35	0,727
	Fen-Edebiyat	121	3,82	1,24		

Çizelge 19 a göre Fakülteler arasında siyasi algıya göre belirgin bir farkın olmadığı görülmektedir. $p>0,05$. Çizelge 20'de fakülteye göre sosyo-kültürel algı puan dağılımlarının karşılaştırılması gösterilmektedir.

Çizelge 20. Fakülteye Göre Sosyo-Kültürel Algı Puan Dağılımlarının Karşılaştırılması

Madde	Fakülte	n		SS	t	p
1. Kişilerin mezun olduğu okulların onların Türk Dünyası algısını etkilediğini düşünüyorum	Necatibey Eğitim Fakültesi	81	3,64	1,03	2,10	0,037
	Fen-Edebiyat	121	3,30	1,22		
3. Kişilerin tuttuğu takımların onların Türk Dünyası algısını etkilediği doğrudur.	Necatibey Eğitim Fakültesi	81	3,07	1,02	1,47	0,143
	Fen-Edebiyat	121	2,84	1,14		
4. Kişilerin dinledikleri müzikler onların Türk Dünyası algısını etkiler.	Necatibey Eğitim Fakültesi	81	3,60	1,00	3,13	0,002
	Fen-Edebiyat	121	3,10	1,21		
7. Süreli yayınlar toplumun Türk Dünyası algısını Olumlu yönde etkiler.	Necatibey Eğitim Fakültesi	81	3,43	0,79	2,85	0,005
	Fen-Edebiyat	121	3,02	1,11		

Çizelge 20 incelendiğinde öğrencilerin Fakülteye göre sosyo-kültürel algılarında Necatibey Eğitim Fakültesi öğrencileri lehine anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. $p > 0,05$. Öğrencilerin önermelere verdikleri cevaplara göre puan değerlerinin "Kişilerin dinledikleri müzikler onların Türk Dünyası algısını etkiler." Necatibey Eğitim Fakültesi öğrencileri 3,60 puan, Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencileri 3,10 puan almışlardır. "Süreli yayınlar toplumun Türk Dünyası algısını Olumlu yönde etkiler" ifadesinde Necatibey Eğitim Fakültesi öğrencileri 3,43, Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencileri 3,02 puan almışlardır. Çizelge 21 fakülteye göre ekonomik algı puanlarının dağılımının karşılaştırılmasını gösterir.

Çizelge 21. Fakülteye Göre Ekonomik Algı Puan Dağılımının Karşılaştırılması

Madde	Fakülte	n		SS	t	p
5. Türk Dünyası ekonomisi Sanayi ve teknoloji alanına daha fazla yatırım yapıp ekonomik, siyasi ve askeri alanda gelişmelidir.	Necatibey Eğitim Fakültesi	81	3,83	1,03	-0,10	0,923
	Fen-Edebiyat	121	3,84	1,20		
6. Türk Devletleri arasındaki ticari hacmin artması Türk Birliği açısından olumlu gelişme olarak değerlendirilir.	Necatibey Eğitim Fakültesi	81	3,85	0,85	0,78	0,434
	Fen-Edebiyat	121	3,74	1,14		
7. Ülkemizde olmayan yeraltı kaynaklarını diğer Türk ülkelerinden almamı hem ilişkimizi hem ekonomimizi güçlendirir.	Necatibey Eğitim Fakültesi	81	3,68	0,83	-0,27	0,789
	Fen-Edebiyat	121	3,72	1,16		
8. Bakü - Tiflis - Kars Demiryolu başlangıç olarak Türk Dünyası ulaşımı açısından değerli bir adımdır.	Necatibey Eğitim Fakültesi	81	3,79	0,88	0,87	0,383
	Fen-Edebiyat	121	3,65	1,22		

Çizelge 21 incelendiğinde Fakülteye göre öğrencilerin ekonomik algılarında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. $p>0,05$.

4.1. Tartışma

Bu bölümde Üniversite öğrencilerinin Türk Dünyası Algısını ölçmek amacıyla geliştirilen güvenilirlik ve geçerliliği sınanan anket uygulaması sonucu elde edilen bulgular yorumlanmış ve değerlendirilmiştir. Madde analizi sonuçlarına göre Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Ölçeğinde alt boyutların açıkladıkları varyans sırasıyla %26,68 / %14,36 ve %11,56 olmak üzere açıklanan toplam varyans %52,60 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin geneline ait Cronbach Alpha katsayısı 0,90; alt boyutların Cronbach Alpha katsayılarının 0,89 /0,72 ve 0,84 düzeyinde olduğu ve ölçekteki tüm maddeler için madde-toplam korelasyonununun 0,30'danyüksek (0,34 ile 0,67 aralığında) olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 7). Geçerlik ve güvenilirlik analizleri sonuçlarına göre Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Ölçeğinin 21 madde ve 3 boyutlu yapısı ile güvenilir ve geçerli bir ölçek olduğu tespit edilmiştir. Çizelge 22 Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Ölçeğinin Madde Analizi Sonuçlarını göstermektedir.

Çizelge 22. Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Ölçeği DFA ve Madde Analizi Sonuçları

Madde ve Boyut	SS	Std. β	t	r	α (0,90)
Siyasi Algı (Varyans %26,68)					0,89
3. Rusya federasyonu Türk Birliğine karşıdır. Türk Dünyasının bir olmasını ve birlikte yaşamasını desteklemez.	3,59	1,04	0,53	0,51	
4. Çin Halk Cumhuriyeti Türk Birliğine karşıdır. Türk Dünyasının bir olmasını ve birlikte yaşamasını desteklemez.	3,53	1,04	0,58	8,78**	0,54
6. A.B.D Türk Birliğine karşıdır. Türk Dünyasının bir olmasını ve birlikte yaşamasını desteklemez.	3,97	1,09	0,67	6,85**	0,58
13. Bağımsız Türk Devletleri, Özerk ve Muhtar Türk bölgeleriyle bağımlı güçlendirmeli bu bölgelere daha fazla ilgi	3,54	1,10	0,55	6,11**	0,50

göstermelidir.						
16. Türk Dünyası Anadolu'yu, Suriye ve Irak'ın kuzeyini de içinde barındırır.	3,37	1,10	0,50	5,65**	0,46	
17. Türk Dünyası Sınırlarına Balkanlar ve Kafkaslar dahildir.	3,53	1,08	0,69	6,98**	0,62	
19. Türk Dünyasının yüzölçümü en büyük ülkesi Kazakistan'dır.	3,34	1,02	0,59	6,33**	0,52	
20 Irak ve Suriye kuzeyi Türkmeneli olarak adlandırılır.	3,22	1,00	0,63	6,61**	0,57	
21 .Doğu Türkistan'ın bağımsızlığını destekliyorum.	3,75	1,15	0,74	7,24**	0,67	
23. Kırım ve Tataristan'ın bağımsızlığını destekliyorum.	3,60	1,04	0,68	6,91**	0,60	
25.Türk Devletleri birlikte olursa Türkler dünya siyasetine yön verecek kuvvete ulaşmaya büyük bir adım atar.	3,83	1,15	0,69	6,99**	0,61	
26. Türk Devletleri arasında AET tarzı bir oluşumu desteklerim	3,38	0,97	0,68	6,93**	0,62	
28. Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kardeş ülkelerdir.	3,84	1,16	0,61	6,49**	0,57	
Sosyo-Kültürel Algı (Varyans %14,36)						0,72
1. Kişilerin mezun olduğu okulların onların Türk Dünyası algısını etkilediğini düşünüyorum	3,44	1,15	0,61		0,44	
3. Kişilerin tuttuğu takımların onların Türk Dünyası algısını etkilediği doğrudur.	2,94	1,10	0,68	6,91**	0,34	
4. Kişilerin dinledikleri müzikler onların Türk Dünyası algısını	3,30	1,15	0,78	7,24**	0,44	

etkiler.						
7. Süreli yayınlar toplumun Türk Dünyası algısını Olumlu yönde etkiler.	3,19	1,01	0,46	5,21**	0,39	
Ekonomik Algı (Varyans %11,56)						0,84
5. Türk Dünyası ekonomisi Sanayi ve teknoloji alanına daha fazla yatırım yapıp ekonomik, siyasi ve askeri alanda gelişmelidir.	3,84	1,14	0,71		0,46	
6. Türk Devletleri arasındaki ticari hacmin artması Türk Birliği açısından olumlu gelişme olarak değerlendirilir.	3,78	1,03	0,81	10,05**	0,60	
7. Ülkemizde olmayan yeraltı kaynaklarını diğer Türk ülkelerinden almamız hem ilişkimizi hem ekonomimizi güçlendirir.	3,70	1,04	0,74	9,37**	0,47	
8. Bakü - Tiflis - Kars Demiryolu başlangıç olarak Türk Dünyası ulaşımı açısından değerli bir adımdır.	3,71	1,09	0,74	9,36**	0,57	

r: Madde Toplam Korelasyonu

**p<0,01

Üniversite öğrencilerinin Türk dünyasına ilişkin algıları incelendiğinde en yüksek puana sahip ifadelerin “A.B.D Türk Birliğine karşıdır. Türk dünyasının bir olmasını ve birlikte yaşamasını desteklemez” (3,97), “Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kardeş ülkelerdir.” (3,84), “Türk Dünyası ekonomisi Sanayi ve teknoloji alanına daha fazla yatırım yapıp ekonomik, siyasi ve askeri alanda gelişmelidir” (3,84), “Türk Devletlerinin birlikte olursa Türkler dünya siyasetine yön verecek kuvvete ulaşmaya büyük bir adım atar” (3,83) olduğu tespit edilmiştir. En düşük puana sahip ifadenin “Kişilerin tuttuğu takımların onların Türk Dünyası algısını etkilediği doğrudur.” (2,94) olduğu tespit edilmiştir. Çizelge 23’de ölçek ve alt boyutlarının ortalama, standart sapma ve çarpıklık (Skewness) bilgilerinden oluşan betimsel istatistiklerine yer verilmiştir.

Çizelge 23. Ölçek ve Alt Boyutlarına Ait Betimsel İstatistikler

Alt Boyutlar	n	Min.	Maks.		SS	Skewness
Siyasi Algı	202	1,23	5,00	3,57	0,71	-0,74
Sosyo-Kültürel Algı	202	1,00	5,00	3,21	0,81	-0,19
Ekonomik Algı	202	1,00	5,00	3,75	0,88	-0,87
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN TÜRK DÜNYASI ALGISI	202	1,15	4,92	3,52	0,63	-0,79

Araştırmaya katılan öğrencilerin siyasi algı (3,57±0,71) ve ekonomik algı (3,75±0,88) puanlarının ve Türk dünyası algısı ölçek puanlarının (3,52±0,63) “yüksek düzeyde”; sosyo-kültürel algı puanlarının (3,21±0,81) “orta düzeyde” olduğu tespit edilmiştir (Alınabilecek en düşük (1) ve en yüksek (5) puanlara göre düzey aralıkları 5-1=4/5=0,80; 1,00-1,80: “çok düşük”; 1,81-2,60: “düşük”;2,61-3,40: “orta”;3,41-4,20: “yüksek”;4,21-5,00: “çok yüksek”).

4.1.1 Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Puanlarının Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Çizelge 24’da üniversite öğrencilerinin Türk dünyası algısı puanlarının öğrencilerin cinsiyetine göre karşılaştırılmasına ait bağımsız iki örneklem t testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Çizelge 24. Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Cinsiyet	n		SS	t	p
Siyasi Algı	Kadın	142	3,49	0,64	-2,78	0,006
	Erkek	60	3,79	0,84		
Sosyo-Kültürel Algı	Kadın	142	3,24	0,79	0,79	0,431
	Erkek	60	3,15	0,86		
Ekonomik Algı	Kadın	142	3,75	0,83	-0,27	0,787
	Erkek	60	3,78	0,99		
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN TÜRK DÜNYASI ALGISI	Kadın	142	3,49	0,61	-0,82	0,414
	Erkek	60	3,57	0,69		

Üniversite öğrencilerinin Türk dünyasına ilişkin siyasi algı puanlarının öğrencilerin cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=-2,78$; $p<0,05$). Erkek öğrencilerin Türk dünyasına ilişkin siyasi algı puanı, Kadın öğrencilerin puanından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu anlaşılmıştır (Çizelge 24).

Üniversite öğrencilerinin Türk dünyasına ilişkin sosyo-kültürel, ekonomik ve Türk dünyasına ilişkin genel algı puanlarının öğrencilerin cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) tespit edilmiştir (Çizelge 24). Çizelge 25’de üniversite öğrencilerinin Türk dünyası algısı puanlarının öğrencilerin yaş gruplarına göre karşılaştırılmasına ait bağımsız iki örneklem t testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Çizelge 25. Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Yaş Grupları	n		SS	t	p
Siyasi Algı	18-20 yaş	115	3,53	0,67	-0,98	0,327
	21-24 yaş	87	3,63	0,77		
Sosyo-Kültürel Algı	18-20 yaş	115	3,20	0,79	-0,31	0,759
	21-24 yaş	87	3,24	0,84		
Ekonomik Algı	18-20 yaş	115	3,71	1,00	-0,82	0,412
	21-24 yaş	87	3,82	0,70		
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN TÜRK DÜNYASI ALGISI	18-20 yaş	115	3,48	0,66	-0,88	0,380
	21-24 yaş	87	3,56	0,61		

Üniversite öğrencilerinin Türk dünyasına ilişkin siyasi, sosyo-kültürel, ekonomik ve Türk dünyasına ilişkin genel algı puanlarının öğrencilerin yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) tespit edilmiştir (Çizelge 25).

Çizelge 26’de üniversite öğrencilerinin Türk dünyası algısı puanlarının fakülteye göre karşılaştırılmasına ait bağımsız iki örneklem t testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Çizelge 26. Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Puanlarının Fakülteye Göre Karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Fakülte	n		SS	t	p
Siyasi Algı	Necatibey Eğitim Fak.	81	3,60	0,62	0,42	0,673
	Fen-Edebiyat	121	3,56	0,78		
Sosyo-Kültürel Algı	Necatibey Eğitim Fak.	81	3,44	0,71	3,26	0,001
	Fen-Edebiyat	121	3,07	0,85		
Ekonomik Algı	Necatibey Eğitim Fak.	81	3,79	0,67	0,39	0,697
	Fen-Edebiyat	121	3,74	1,00		
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN TÜRK DÜNYASI ALGISI	Necatibey Eğitim Fak.	81	3,61	0,51	1,70	0,090
	Fen-Edebiyat	121	3,45	0,70		

Üniversite öğrencilerinin Türk dünyasına ilişkin siyasi, ekonomik ve Türk dünyasına ilişkin genel algı puanlarının öğrencilerin okuduğu fakülteye göre anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) tespit edilmiştir (Çizelge 26).

Üniversite öğrencilerinin Türk dünyasına ilişkin sosyo-kültürel algı puanlarının öğrencilerin okuduğu fakülteye göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t=3,26$; $p<0,05$). Necatibey Eğitim Fakültesi öğrencilerinin Türk dünyasına ilişkin sosyo-kültürel algı puanı, Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin puanından anlamlı düzeyde daha yüksektir. Siyasi ve Ekonomik Algılarında Fakülteye göre anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür (Çizelge 26).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇLAR

Bu bölümde Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısını ölçmek amacıyla geliştirilen anket uygulaması sonucu elde edilen bulguların sonuçları yorumlanmış ve değerlendirilmiştir.

Çalışmada araştırmacı tarafından geliştirilen ve veri toplama aracı olarak kullanılan, iki bölümden oluşan anket formu kullanılmıştır. Anket formunun ilk bölümünde öğrencilerin cinsiyet, yaş ve okuduğu fakülte bilgilerinden oluşan demografik bilgi formu, ikinci bölümünde araştırmacı tarafından geliştirilen ve bu çalışmada güvenilirlik geçerlik çalışmaları yapılan “Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı Ölçeği” yer almıştır. Çalışmada ölçeklerin geçerlik çalışmaları kapsamında açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri; güvenilirlik çalışması kapsamında madde analizi (madde toplam korelasyonu ve Cronbach Alpha) yöntemleri kullanılmıştır. Verileri değerlendirirken öğrencilerin sorulara verdikleri cevapları analiz amacıyla frekans ve yüzde değerleri, ikili değişkenler arasındaki farklılığı tespit etmek amacıyla bağımsız "t" testi kullanılmıştır. Veriler çizelgeleştirilerek yorumlanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin %70,3’ü Kadın, %29,7’si erkek, %56,9’u 18-20 yaş, %43,1’i 21-24 yaş, %40,1’i Necatibey Eğitim Fakültesi, %59,9’u Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencisidir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin siyasi algı ve ekonomik algı puanlarının ve genel olarak Türk dünyası algısı ölçek puanlarının “yüksek düzeyde”; sosyo-kültürel algı puanlarının ise “orta düzeyde” olduğu tespit edilmiştir

En yüksek puana sahip ifadelerin “A.B.D Türk Birliğine karşıdır. Türk dünyasının bir olmasını ve birlikte yaşamasını desteklemez”, “Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kardeş ülkelerdir”, “Türk Dünyası ekonomisi Sanayi ve teknoloji alanına daha fazla yatırım yapıp ekonomik, siyasi ve askeri alanda gelişmelidir”, “Türk Devletlerinin birlikte olursa Türkler dünya siyasetine yön verecek kuvvete ulaşmaya büyük bir adım atar” ifadelerinin olduğu tespit edilmiştir.

İkincil yüksek ifadelerin ise "Doğu Türkistan'ın bağımsızlığını destekliyorum", "Ülkemizde olmayan yeraltı kaynaklarını diğer Türk ülkelerinden almamız hem ilişkimizi hem ekonomimizi güçlendirir ", "Bakü - Tiflis - Kars Demiryolu başlangıç olarak Türk Dünyası ulaşımı açısından değerli bir adımdır" ifadeleridir.

En düşük puana sahip ifadenin "Kişilerin tuttuğu takımların onların Türk Dünyası algısını etkilediği doğrudur " ifadeleri olup sadece tek bir ifade olduğu dikkat çekmiştir. Bu durum öğrencilerin Türk dünyası algısının yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, Gülüm'ün "Üniversite öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı ve Bilgi Kaynakları" adlı çalışmasıyla uyumludur. Gülüm, çalışmasında Üniversite öğrencilerinin Türk dünyası algısının ve bilgi seviyelerinin yeterli düzeyde olduğunu tespit etmiştir. Ancak, Topal'ın (2014) çalışmasıyla uymamaktadır. Topal Üniversite öğrencilerinin Türk dünyası coğrafyasına ilişkin farkındalık düzeylerinin tespiti adlı çalışmasında Türk dünyası coğrafyasına ait algının düşük olduğunu tespit etmiştir.

Üniversite öğrencilerinin Türk dünyasına ilişkin siyasi algı puanlarının öğrencilerin cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin Türk dünyasına ilişkin siyasi algı puanı, kız öğrencilerin puanından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. Bu sonuç, Topal'ın çalışması ve Gülüm'ün çalışmaları ile aynı olup bu bulguyu destekler niteliktedir.

Üniversite öğrencilerinin Türk dünyasına ilişkin sosyo-kültürel, ekonomik ve Türk dünyasına ilişkin genel algı puanlarının öğrencilerin cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin siyasi, sosyo-kültürel, ekonomik ve Türk dünyasına ilişkin genel algı puanlarının öğrencilerin yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin Türk dünyasına ilişkin sosyo-kültürel algı puanlarının öğrencilerin okuduğu fakülteye göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Necatibey Eğitim Fakültesi öğrencilerinin Türk dünyasına ilişkin sosyo-kültürel algı puanı, Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin puanından anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bu durum Yine Topal'ın çalışmasıyla aynıdır. Topal'ın

çalışmasında Eğitim Fakültesi öğrencilerin puanlarının diğerlerine göre daha anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak Siyasi ve Ekonomik Algılarında Fakülteye göre anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

5.2. ÖNERİLER

Üniversite öğrencilerinin Türk Dünyası farkındalık düzeylerini daha yüksek seviyeye çıkarmak ve bu konudaki bazı eksiklikleri gidermek amacıyla şunların yapılması önerilmiştir.

- Türk Dünyası Üniversiteleri ile Türkiye'deki üniversitelerin arasında ikili işbirliklerinin daha çok artırılması
- Üniversite programlarında Türk Dünyası ile ilgili seçmeli derslerin konulması
- Öğrencileri kültürel faaliyetlere daha çok katacak teşvik edici programların hazırlanması
- Türk Dünyası ülkeleri ile spor faaliyetlerinin organize edilmesi
- Türk dünyasına yönelik gezi programlarının faaliyete geçirilmesi
- Öğrenci ve öğretim elemanı değişim programlarının artırılmasına yönelik çalışmaların yapılması
- Üniversiteler bünyesinde araştırma merkezlerinin artırılması, buralarda öğrenci istihdamının yapılması.
- Yüksek lisans çalışmalarında Türk Dünyası çalışacak öğrenciler için desteklerin artırılması, öğrencilerin bu ülkeleri ziyaret etmesinin sağlanması.
- Öğrencilerin Türk Dünyası ile ilgili kongrelere katılımının teşvik edilerek desteklenmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akengin, Hamza. (2015). *Siyasi Coğrafya İnsan Mekan Yönetim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bayram, Hasan. (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Türk Dünyası*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Bayram, N. (2010). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Bollen, K.A. (1989). *Structuralequations Oran Alysis For Applied Research*. Ny: Guilford Publications Inc.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. (14. Baskı). Ankara: PEGEM Akademi.
- Çokluk, Ö. Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: Spss Ve Lisrel Uygulamaları*. Ankara: PEGEM Akademi.
- Demir, Abdullah. (1998). *Tarihten Günümüze Rus Yayılmacılığı ve Yeni Kurulan Cumhuriyetler*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Diktaş, Gülbahar. (2008). *Sakarya Üniversitesi'nde Öğrenim Gören Türk Cumhuriyetleri ve Akraba Topuluklarından Gelen Öğrencilerdeki Türkiye İmajı*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Gülüm, K., Seyfullayeva, N. (2013). *Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Algısı ve Bilgi Kaynakları*, Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi, C.6, s.18.
- Güngör, Ebubekir. (2011). *Türkistan'da Fikir Akımları*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Hooper, D. Coughlan, J. and Mullen, M. (2008). *Structural Equation Modeling: Guidelines For Determining Model Fit. The Electronic Journal Of Business Research Methods*. 6(1), 53-60.
- <http://www.mfa.gov.tr> (Erişim tarihi 22.04.2019)
- Hu, L. and Bentler, P.M. (1999). *Cutoff Criteriafor Fit Indexes in Covariance Structureanalysis: Conventional Criteria Versus New Alternatives. Structural Equation Modeling*, 6, 1-55.
- İlhan, Suat, *Jeopolitik Kavramı ve Unsurlar*, 319. Web: <https://21yyte.org/tr/assets/uploads/files/318-322%20suat%20ilhan.pdf> (Erişim:20.04.2019)
- İlhan, Suat. (1999). *Türkiye'nin Jeopolitik Konumu ve Türk Dünyası*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

- Kanlı, Ayşe Ece. (2009). *SSCB'nin Dağılmasından Sonra Türk Cumhuriyetleri ve Türkiye İlişkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karaçalı, Hülya. (2012). *7. Sınıf Öğrencilerinin Zihin Haritasında Türk Dünyası Algısı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Kelloway, K.E. (1989). *Using Lisrel For Modeling: A Researcher'sguide*. Londong: Sage.
- Köktürk, Milay. (2016). *Millet ve Milliyetçilik*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kösoğlu, Nevzat. (2015). *Türk Kimliği ve Türk Dünyası*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Kurbanov, Bahtiyar. (2006). *Orta Asya'da Jeopolitik ve Jeoekonomik Ögelerin Dış Politikaya Etkileri: Türkmenistan Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Memiş, A. Ve Harmankaya, T. (2012). *İlköğretim Okulu Birinci Sınıf Öğrencilerinin Görsel Algı Düzeyleri*. TSA Dergisi (1), 27-46.
- Meydan, C. H. Şeşen, H. (2011). *Yapısal Eşitlik Modellemesi AMOS Uygulamaları*. Detay Yayıncılık. Ankara.
- Öztürk N. ve Satan Ali. (Editörler). (2007). *Türk Dünyasının Problemleri ve Çözüm Önerileri*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Schumacker, R.E. and Lomax, R.G. (1996). *A Beginner's Guide To Sctructural Equation Modeling*. Nj: Lawrence Erlbaum associates inc.
- Sümer, N. (2000). *Yapısal Eşitlik Modellemeleri*. Türk Psikoloji Yazıları, 3(6), 49-74.
- Şakı, Çağlar. (2018). *Büyük Güçler Politikasında Orta Asya Enerji Kaynakları: Jeopolitik Mücadele*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tabachnick, B.G. and Fidell, L.S. (2001). *Using Multi Variate Statistics* (4. Eds). MA: Allyn& Bacon Inc.
- Thompson, B. (2004). *Exploratory And Confirmatory Factor Analysis: Understanding Concepts And Applications*. Dc: American Psychological Association.
- Topal, Erhan. (2014). *"Üniversite Öğrencilerinin Türk Dünyası Coğrafyasına İlişkin Farkındalık Düzeylerinin Belirlenmesi"*. Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Uşak. (Basılmamış).
- Türkeş Günay, Umay. (2010). *Türklerin Tarihi -Geçmişten Geleceğe-*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- Uğurlu, Nurer. (2013). *Adriyatik'ten Çin Denizi'ne İlk Türkler*. İstanbul: Örgün Yayınevi.
- Yaşar, Ayşe. (2017). *Jeopolitik Bakımdan Suriye-Rusya İlişkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, İlteriş. (2015). *Türkiye'nin Türk Dünyası Politikaları: Bağımsız Türk Cumhuriyetleri İle İlişkiler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, Meşkure. (2010). *Tarihi, Siyasi ve Kültürel Yönleriyle Türklerin Dünyası ve Türkiye'nin Dış Türkler Politikası*. Ankara: Kripto Yayınları.